

**RAPORT CU RECOMANDĂRI PRIVIND STABILIREA MECANISMULUI PENTRU
ASISTENȚA JURIDICĂ CALIFICATĂ GRATUITĂ PARȚIAL**

în cadrul

**Proiectului de sporire a transparenței, a responsabilității și
a accesului la sistemul judiciar
finanțat de Uniunea Europeană**

Agne Limante, expert internațional pe termen scurt

Chișinău, 2022

Prefață

Raportul cu Recomandări privind stabilirea mecanismului pentru asistența juridică calificată gratuită parțial de stat a fost pregătit în contextul activității 2.3.1 „Elaborarea mecanismului pentru asistența juridică calificată gratuită parțial”. În cadrul acestuia este analizată situația actuală a asistenței juridice calificate gratuită parțial în Moldova, sunt prezentate cele mai bune practici ale altor țări europene și sunt oferite recomandări pentru instituirea asistenței juridice calificate gratuită parțial în Republica Moldova. Pentru elaborarea raportului, a fost combinată cercetarea documentară cu informațiile colectate în timpul întrunirilor misiunii în teritoriu.

Prezentul raport este structurat în trei secțiuni principale. Raportul începe cu o prezentare generală a actualului model de reglementare a asistenței juridice în Moldova. În cadrul acestuia, se identifică principalele acte juridice și instituții responsabile, și se discută situația actuală a asistenței juridice finanțate parțial.

În cea de-a doua parte a acestuia, se efectuează o cercetare comparativă a reglementării asistenței juridice calificate gratuită parțial în jurisdicțiile selectate. Câteva jurisdicții au fost identificate drept jurisdicții de interes de către participanții la întrunire; alte jurisdicții au fost selectate de către expert, ținând cont de bunele practici disponibile în acele jurisdicții și de accesibilitatea informațiilor. Pe parcursul Misiunii în teritoriu, s-a convenit ca pentru asigurarea unei abordări holistice, în cel puțin unele dintre jurisdicții, expertul ar trebui să analizeze și prevederile ce permit refuzarea acordării asistenței juridice, în special în cazurile în care o persoană deja beneficiază de asistență juridică, reglementarea recuperării costurilor pentru asistența juridică, modelele prin care se asigură că beneficiarul de asistență juridică achită partea din taxa pentru asistența juridică pe care trebuie să o achite în cazurile asistenței juridice calificate gratuită parțial.

În cele din urmă, în Raport se prezintă recomandări privind stabilirea mecanismului pentru asistența juridică finanțată parțial de stat din Moldova. Pe parcursul Misiunii în teren, s-a propus ca în recomandările expertului să se ia în considerare nevoia de echilibru între introducerea asistenței juridice calificate gratuită parțial și instrumentele necesare pentru îmbunătățirea sistemului actual de asistență juridică, în special cu privire la situația actuală în care resursele financiare sunt limitate și există posibilitatea de utilizare abuzivă a asistenței juridice (o persoană care beneficiază de asistență juridică în cadrul mai multor cauze civile/administrative). Acest fapt este reflectat în recomandările expertului.

Raportul a fost elaborat de Dr Agne Limante, Expert pe termen scurt pentru Componenta 2 a proiectului. Dr Limante este o cercetătoare în domeniul dreptului, care pune accent, printre altele, pe dreptul la asistență juridică.

CUPRINS

LISTA DE ABREVIERI	5
1. Asistența juridică și asistența juridică calificată gratuită parțial în Republica Moldova: prezentare generală a situației actuale.....	6
1.1. Reglementarea asistenței juridice.....	6
1.2. Cadrul instituțional.....	7
1.3. Asistența juridică primară și calificată.....	8
1.4. Asistența juridică gratuită	9
1.5. Asistența juridică gratuită parțial.....	10
1.6. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)....	11
1.7. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat.....	11
2. Cercetare comparativă a reglementării asistenței juridice calificate gratuită parțial în jurisdicțiile selectate	13
2.1. Lituania	13
I. Asistența juridică gratuită	13
II. Asistența juridică gratuită parțial.....	17
III. Asistența juridică în serie în contextul multiplelor cazuri de asistență juridică.....	21
IV. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)	21
V. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat.....	23
2.2. Estonia	25
I. Asistența juridică gratuită	25
II. Asistența juridică gratuită parțial.....	27
III. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)	27
IV. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat.....	28
2.3. Țările de Jos	29
I. Asistența juridică gratuită	30
II. Asistența juridică gratuită parțial.....	31
III. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)	32
IV. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat.....	33
2.4. Belgia	33
I. Asistența juridică gratuită	33
II. Asistența juridică gratuită parțial.....	35
III. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)	35
IV. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat.....	36

2.5.	Franța	36
I.	Asistența juridică gratuită	36
II.	Asistența juridică gratuită parțial.....	37
III.	Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)	38
IV.	Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat.....	38
2.6.	Ucraina	39
I.	Asistența juridică gratuită	39
II.	Asistența juridică gratuită parțial.....	41
III.	Cereri multiple pentru asistența juridică	41
IV.	Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)	41
V.	Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat.....	42
3.	Recomandări pentru instituirea mecanismului pentru asistența juridică gratuită parțial în Moldova	43
3.1.	Recomandări ce vizează modelul de asistența juridică gratuită parțial.....	43
I.	Plafonarea	43
II.	Contribuția beneficiarului de asistență juridică	43
III.	Posibilitatea de evaluare a situației individuale.....	44
IV.	Achitarea taxei pentru asistența juridică	44
3.2.	Acte normative prin care s-ar impune operarea amendamentelor sau care ar trebui să fie adoptate în vederea instituirii mecanismului pentru asistența juridică gratuită parțial în Moldova	45
I.	Modificări în Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat	45
II.	Completarea Regulamentului privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării asistenței juridice calificate garantate de stat.....	46
III.	Adoptarea Hotărârii Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat cu privire la asistența juridică calificată gratuită parțial.....	46
3.3.	Recomandări ce vizează instituirea mecanismului pentru asistență juridică gratuită parțial	47
I.	Recomandări ce vizează lista restricțiilor pentru acordarea asistenței juridice	47
II.	Recomandări privind asistența juridică în cauze multiple	48
III.	Recomandări cu privire la recuperarea costului asistenței juridice.....	49
IV.	Recomandări privind instituirea unui sistem IT care să permită verificarea veniturilor solicitantului de asistență juridică	51
V.	Alte recomandări identificate în urma examinării bunelor practici din alte state.....	52

LISTA DE ABREVIERI

Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat	Legea Republicii Moldova nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat
CNJAGS	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
MJ	Ministerul Justiției

1. Asistența juridică și asistența juridică calificată gratuită parțial în Republica Moldova: prezentare generală a situației actuale

Dreptul la asistență juridică în Republica Moldova a fost recunoscut pentru prima dată în 1994 atunci când Parlamentul a adoptat Constituția actuală a Republicii Moldova. Prin articolul 26 din Constituție se garantează dreptul de a fi asistat[e] de un avocat, ales sau numit din oficiu. Acest drept a fost ulterior dezvoltat în legile relevante.

1.1. Reglementarea asistenței juridice

În 2007, sistemul de asistență juridică din Moldova a fost restructurat prin adoptarea **Legii nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat**¹. Aceasta încă constituie principalul document legal prin care se coordonează elementele esențiale ale asistenței juridice. O altă lege relevantă este Legea cu privire la avocatură (nr. 1260 din 19 iulie 2002).

În câteva dintre hotărârile cu caracter obligatoriu adoptate de Guvern și de Ministerul Justiției se specifică regulile de acordare a asistenței juridice.

Hotărâri relevante adoptate de Guvern:

- Hotărâre cu privire la aprobarea Regulamentului privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării asistenței juridice calificate garantate de stat (nr. 1016 din 1 septembrie 2008).

Hotărâri relevante ale Ministerului Justiției (MJ):

- Ordinul MJ cu privire la aprobarea Regulamentului Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (nr. 18 din 24 ianuarie 2008).

Întrebările mai specifice sunt incluse în actele juridice adoptate de Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat:

- Hotărâre cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate al avocaților publici (nr. 18 din 6 octombrie 2008);
- Regulamentul cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență (14 iulie 2008);
- Hotărâre cu privire la aprobarea Regulamentului privind monitorizarea calității asistenței juridice calificate garantate de stat acordată de către avocați (nr. 20 din 25 iunie 2015);
- Hotărâre privind aprobarea Regulamentului cu privire la mărimea și modul de remunerare a avocaților pentru acordarea asistenței juridice calificate garantate de stat (nr. 22 din 19 decembrie 2008);
- Hotărâre cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate al parajuriștilor (nr. 27 din 29 octombrie 2014);

¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123162&lang=ru

- Hotărâre cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate al aparatului administrativ al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (nr. 15 din 24 septembrie 2012);
- Hotărâre cu privire la aprobarea Regulamentului funcționării Oficiilor teritoriale ale Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (nr. 15 din 30 iulie 2008).

În 2022, MJ a creat un grup de lucru extins care trebuie să includă reprezentanți ai Uniunii Avocaților din Republica Moldova, ai Consiliul Superior al Magistraturii, ai Consiliului Superior al Procurorilor precum și ai altor instituții interesate. Grupul de lucru își propune să revizuiască criteriile privind acordarea asistenței juridice de stat beneficiarilor, motivele de refuz și mecanismul de acoperire a costurilor asistenței juridice de stat. După cum s-a menționat în timpul interviurilor cu reprezentanții MJ, câteva proiecte de modificare sunt în proces de finalizare.

1.2. Cadrul instituțional

Ministerul Justiției este responsabil pentru garantarea în sens general a implementării dreptului la asistență juridică. Acesta formulează politicile de stat privind asistența juridică garantată de stat; elaborează proiecte ale regulamentelor în domeniul asistenței juridice garantate de stat; monitorizează procesul de implementare a normelor în domeniul asistenței juridice garantate de stat și procesul de evaluare a calității acestui tip de asistență; elaborează și prezintă Ministerului Finanțelor un proiect de buget pentru acordarea asistenței juridice garantate de stat; și îndeplinește alte funcții stabilite prin lege (art. 9 din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat).

Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (CNJAGS sau Consiliul Național)² și Oficiile sale teritoriale reprezintă principalele entități de administrare a sistemului de asistență juridică din Republica Moldova. Membrii Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat sunt desemnați de MJ, Ministerul Finanțelor, Uniunea Avocaților și Consiliul Superior al Magistraturii. Un membru din sectorul neguvernamental sau din mediul academic este selectat în bază de concurs. Ședințele ordinare ale CNJAGS au loc odată la fiecare trei luni. Activitatea CNJAGS este reglementată prin Regulamentul Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, aprobat prin Ordinul Ministerului Justiției nr. 18 din 24 ianuarie 2008. Oficiile teritoriale ale CNJAGS gestionează desemnarea prestatorilor asistenței juridice.

CNJAGS îndeplinește un număr mare de funcții prevăzute în art. 12 din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat. Spre exemplu, acesta gestionează procesul de acordare a asistenței juridice garantate de stat; evaluează costul și planifică costurile acordării asistenței juridice garantate de stat și prezintă propunerile către MJ pentru a fi incluse în bugetul de stat; elaborează o metodologie pentru calcularea venitului și determină nivelul venitului eligibil pentru asistența juridică calificată și le prezintă Guvernului pentru aprobare; aprobă formularele documentelor pentru primirea și acordarea asistenței juridice garantate de stat, etc.

Pe lângă aceasta, Uniunea Avocaților are un rol important în acordarea asistenței juridice și supravegherea calității acesteia. Mai exact, Uniunea participă la elaborarea criteriilor de selecție a avocaților pentru

² <https://cnajgs.md/en>

acordarea acestui tip de asistență; participă la stabilirea criteriilor de evaluare a calității acestei asistențe; ia parte la monitorizarea activităților avocaților care acordă astfel de asistență; impune sancțiuni disciplinare avocaților în temeiul Legii cu privire la avocatură și al Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat; și îndeplinește alte funcții definite prin lege (art. 10 din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat).

1.3. Asistența juridică primară și calificată

În Republica Moldova, legea prevede acordarea asistenței juridice primare și a asistenței juridice calificate. Asistență juridică primară este acordată de parajuriști. Activitățile lor sunt reglementate prin intermediul Regulamentului de activitate al parajuriștilor (nr. 27 din 29 octombrie 2014) adoptat de CNJAGS. În conformitate cu art. 2 al Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat, acesta include servicii precum: informarea despre sistemul juridic din Republica Moldova, actele normative în vigoare, drepturile și obligațiile subiectelor de drept, modalitățile de exercitare și beneficiere de drepturi în instanța de judecată și în afara acesteia; consilierea juridică; asistența în redactarea documentelor juridice; alte forme de asistență care nu se încadrează în definiția asistenței juridice calificate.

Asistența juridică calificată este acordată de apărătorii publici (avocați ce acordă asistență juridică cu normă întregă și primesc un salariu fix pentru servicii) și de către practicienii privați care își asumă sarcina de a reprezenta persoanele eligibile pentru asistența juridică. Activitățile acestora sunt reglementate mai detaliat prin Regulamentul cu privire la activitatea avocaților publici (nr. 18 din 6 octombrie 2008) adoptat de CNJAGS.

După cum se indică în Raportul anual al CNJAGS³, pe parcursul anului 2021 au fost înregistrate în total 61 354 de cazuri de acordare a asistenței juridice garantate de stat. Din numărul total de 61 354 cazuri, 47 990 au constituit cazuri de acordare a asistenței juridice calificate și 13 364 au constituit cazuri de acordare a asistenței juridice primare. În general, se atestă o creștere constantă a numărului de solicitări de asistență juridică în țară.

Din numărul total de cazuri de acordare a asistenței juridice calificate, în 3 524 cazuri a fost acordată asistența juridică de urgență.⁴ În celelalte 44 466 cazuri, a fost acordată asistența juridică calificată în cadrul dosarelor penale, contravenționale și civile. Au predominat în mod tradițional cauzele penale cu o cotă de circa 82% din numărul total. Astfel, 36 461 (82%) au constituit cauze penale, 4 133 (9%) cauze civile și 3 872 (9%) cauze contravenționale.

Cu referire la cazurile de acordare a asistenței juridice garantate de stat în funcție de nivelul de venit al solicitantului, este de menționat faptul că, în anul 2021 au fost înregistrate 912 decizii de refuz în acordarea asistenței juridice garantate de stat. Acest număr este de zeci de ori mai mare decât în anii precedenți, urmare a faptului că Oficiile teritoriale sunt deja conectate la unele baze de date și pot verifica informațiile cu privire la veniturile persoanei.

³ https://cnajgs.md/uploads/asset/file/ro/1671/Raportul_anual_de_activitate_pentru_anul_2021.pdf

⁴ Asistența juridică de urgență este acordată 24/24, indiferent de nivelul de venit al persoanei, în caz de reținere a acesteia în cadrul unei cauze penale sau contravenționale, inclusiv la examinarea mandatului de arest, precum și victimelor violenței domestice și infracțiunilor sexuale la faza depunerii plângerii.

1.4. Asistența juridică gratuită

În Republica Moldova, asistența juridică poate fi acordată în cadrul cauzelor penale, administrative și civile, precum și al infracțiunilor contravenționale. Nu se acordă asistență juridică în cadrul procedurilor de mediere.

În conformitate cu art. 19 (Persoanele care au dreptul la asistență juridică calificată) din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat, au dreptul la asistență juridică calificată următoarele persoane:

- persoanele care au nevoie de asistență juridică pe cauze penale, și interesele justiției o cer, însă nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti acest serviciu;
- persoane care au nevoie de asistență juridică de urgență în cazul solicitării unor măsuri de protecție în temeiul art. 278⁶ din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova sau al art. 215¹ din Codul de procedură penală al Republicii Moldova sau în cazul unei plângeri legate de violența în familie sau de o infracțiune sexuală;
- persoanele care au dreptul la asistență juridică obligatorie în temeiul art. 69 alin.(1) pct.2)–12) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova;
- persoanele care au dreptul la asistență juridică obligatorie în temeiul art. 77 lit. a) și c) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, precum și al art. 151 din Codul Civil al Republicii Moldova
- persoanele care au nevoie de asistență juridică în cauze contravenționale, civile și de contencios administrativ, însă nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti aceste servicii, cauzele fiind complexe din punct de vedere juridic sau procesual.
- copiii care sunt victime ale infracțiunilor, victime ale violenței în familie și victime ale infracțiunilor sexuale au dreptul la asistență juridică, indiferent de nivelul venitului lor.

În anumite cazuri prevăzute de lege, asistența juridică este acordată fără a evalua situația financiară a persoanei în cauză. În alte cazuri, se aplică criteriile bazate pe evaluarea resurselor, și o persoană trebuie să demonstreze că venitul familiei sale este mai mic decât criteriile stabilite. Spre exemplu, atunci când participarea unui avocat al apărării în cadrul procedurilor judiciare este obligatorie, nu se efectuează nici o evaluare a resurselor.

Art. 69 din Codul de procedură penală

1. Participarea apărătorului la procesul penal este obligatorie în cazul în care:

- aceasta o cere bănuitul, învinuitul, inculpatul;
- bănuitul, învinuitul, inculpatul întâmpină dificultăți pentru a se apăra el însuși, fiind mut, surd, orb sau având alte dereglări esențiale ale vorbirii, auzului, vederii, precum și defecte fizice sau mintale;
- bănuitul, învinuitul, inculpatul nu posedă sau posedă în măsură insuficientă limba în care se desfășoară procesul penal;
- bănuitul, învinuitul, inculpatul este minor⁵;
- bănuitul, învinuitul, inculpatul este militar în termen;

⁵ O persoană cu vârsta sub 18 ani.

- bănuitul, învinutul, inculpatului i se incriminează o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă;
- bănuitul, învinutul, inculpatul este reținut, ținut în stare de arest ca măsură preventivă sau este trimis la expertiza judiciară psihiatrică în condiții de staționar;
- interesele bănuților, învinuților, inculpaților sunt contradictorii și cel puțin unul din ei este asistat de apărător;
- în cauza respectivă participă apărătorul părții vătămate sau al părții civile;
- interesele justiției cer participarea lui în ședința de judecată în primă instanță, în apel și în recurs, precum și la judecarea cauzei pe cale extraordinară de atac;
- procesul penal se desfășoară în privința unei persoane iresponsabile, căreia i se incriminează săvârșirea unor fapte prejudiciabile sau în privința unei persoane care s-a îmbolnăvit mintal după săvârșirea unor asemenea fapte;
- procesul penal se desfășoară în privința reabilitării unei persoane decedate la momentul examinării cauzei;
- este necesară asigurarea apărării bănuitului, învinutului, inculpatului în procesul de audiere a minorului, în condițiile prevăzute la art. 110¹.
- procesul penal se desfășoară în lipsa învinutului, inculpatului care se sustrage de la urmărirea penală sau judecată.

1.5. Asistența juridică gratuită parțial

În art. 22 din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat, este prevăzută posibilitatea acordării asistenței juridice calificate gratuită parțial pentru persoanele ale căror venituri sunt mai mari decât pragul stabilit de Guvern pentru a beneficia de asistență juridică finanțată integral.

Articolul 22.

Se acordă asistență juridică calificată și în cazul în care persoana al cărei venit este mai mare decât nivelul venitului stabilit de Guvern pentru a beneficia de asistență juridică în conformitate cu prezenta lege este capabilă să achite o parte din cheltuielile de asistență juridică. În acest caz, poate fi acordată asistență juridică calificată cu contribuția financiară a beneficiarului dacă această contribuție nu depășește posibilitățile lui financiare și materiale.

Modul și condițiile de acordare a asistenței juridice calificate gratuite parțial se stabilesc de Consiliul Național.

Cu toate acestea, nu a fost adoptat nici un act legislativ de punere în aplicare, iar prevederea dată din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat rămâne doar una teoretică. Respectiv, se impune necesitatea stringentă de elaborare a recomandărilor pentru stabilirea unui mecanism de asistență juridică calificată gratuită parțial.

Trebuie de menționat că mecanismul de asistență juridică calificată gratuită parțial prezintă avantaje. Pentru persoanele care nu dispun de resurse suficiente pentru a acoperi integral taxele pentru asistența juridică, acesta contribuie la acoperirea costurilor juridice. Pentru stat, acesta constituie o oportunitate de a cuprinde

o proporție mai mare a nevoilor de asistență juridică din țară. Mai mult decât atât, solicitarea unei contribuții financiare din partea beneficiarilor de asistență juridică limitează utilizarea abuzivă a dreptului la asistență juridică și împiedică beneficiarii de asistență juridică care nu au revendicări întemeiate să meargă în instanța de judecată.

1.6. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)

În conformitate cu art. 24 (Temeiurile refuzului de acordare a asistenței juridice calificate) din Legea nr. 128/2007 cu privire la asistență juridică garantată de stat, persoanele care în alte circumstanțe ar avea dreptul la asistență juridică gratuită, nu vor beneficia de asistență juridică calificată dacă:

- cererea de acordare a asistenței juridice este vădit nefondată;
- nu dispun de dreptul pentru a căruia apărare solicită asistență juridică, fapt ce rezultă din documentele prezentate;
- au posibilitatea să acopere integral cheltuielile de acordare a serviciilor juridice din contul patrimoniului lor, cu excepția bunurilor care, conform legislației în vigoare, nu pot fi urmărite.

Mai mult decât atât, acordarea de asistență juridică calificată în cauze contravenționale, civile și de contencios administrativ se refuză dacă:

- cererea de acordare reiese din activitatea comercială a solicitantului;
- valoarea acțiunii este mai mică de ½ din minimul de existență, calculat în conformitate cu modul aprobat de Guvern;
- solicitantul beneficiază deja de asistență juridică calificată pe aceeași cauză;
- cererea se referă la repararea prejudiciului cauzat prin lezarea onoarei, demnității și reputației profesionale;
- cererea se referă la încălcarea dreptului de vecinătate, cu excepția cazurilor în care se referă la înlăturarea pericolului de prăbușire, la respectarea distanței pentru construcții, la litigiile privind hotarul.

În conformitate cu art.24, alin. 2, refuzul de acordare a asistenței juridice calificate trebuie să fie motivat și poate fi contestat în instanța de judecată în decurs de 15 zile din data comunicării deciziei.

1.7. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat

În anul 2018, pentru prima dată a fost pus în aplicare mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat în cazurile prevăzute de lege. Prin urmare, acesta constituie un nou mecanism și, după cum este indicat în Raportul anual al CNJAGS⁶, ar trebui să fie îmbunătățit.

⁶ https://cnajgs.md/uploads/asset/file/ro/1671/Raportul_anual_de_activitate_pentru_anul_2021.pdf

Rambursarea costurilor pentru acordarea asistenței juridice calificate este reglementată în art. 23 din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat. Acesta stipulează că în cazul emiterii unei hotărâri judecătorești pe cauze civile sau de contencios administrativ în folosul beneficiarului de asistență juridică calificată, plata cheltuielilor de acordare a asistenței juridice calificate revine părții care a pierdut procesul (art. 23, alin. 1). Mai mult decât atât, beneficiarul care a obținut asistență juridică calificată în urma prezentării unor informații false sau neveridice, inclusiv despre starea sa financiară, inducând în eroare oficiul teritorial, este obligat să restituie cheltuielile de acordare a asistenței juridice (art. 23, alin. 2). În conformitate cu art. 23, alin. 3, dacă, pe parcursul procesului sau al executării hotărârii judecătorești, situația financiară s-a modificat în sensul pierderii totale sau parțiale a dreptului la asistență juridică calificată, fapt despre care nu a fost informat oficiul teritorial, persoana este obligată să restituie cheltuielile de acordare a asistenței juridice garantate de stat, suportate din momentul îmbunătățirii situației financiare a acesteia.

În anul 2021 au fost înregistrate cazuri de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat, însă la moment sunt întâmpinate mari dificultăți în ceea ce privește identificarea cazurilor care impun recuperarea cheltuielilor, verificarea informațiilor privind veniturile beneficiarilor și motivarea deciziilor de recuperare a cheltuielilor, alte aspecte tehnice și de executarea silită. Mai mult, în 2019-2021 au fost executate doar 52,1% din deciziile de recuperare a cheltuielilor pentru asistență juridică luate de oficiile teritoriale și au fost recuperate doar 49% din cheltuielile suportate.

În septembrie 2022, Ministerul Justiției a elaborat un proiect de modificare a Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat și a Codului de Executare al Republicii Moldova (nr. 443/2004) și l-a transmis echipei de proiect. Acesta are legătură cu Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025, care, printre altele, prevede „elaborarea și îmbunătățirea mecanismului de recuperare a cheltuielilor pentru asistență juridică garantată de stat”. În proiect se sugerează schimbarea modului de recuperare a cheltuielilor pentru acordarea asistenței juridice garantate de stat. În special, în proiect se preconizează că în cazurile prevăzute în art. 22 (ce cuprinde asistență juridică calificată gratuită parțial) și art. 23 din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat, coordonatorul oficiului teritorial va emite o decizie cu privire la recuperarea cheltuielilor pentru asistență juridică garantată de stat, care ar trebui să fie transmisă destinatarului în mod corespunzător. În cazul în care sumele nu sunt achitate benevol la timp (30 de zile după comunicarea deciziei), decizia cu privire la recuperarea cheltuielilor pentru acordarea asistenței juridice ar trebui să fie executată în conformitate cu Regulamentul privind procedura de executare a creanțelor bănești bazate pe dispoziții de drept public (Hotărârea Guvernului nr. 618/2019) și nu în conformitate cu Codul de Executare al Republicii Moldova, după cum se face la momentul actual. La moment, proiectul elaborat de MJ trebuie să fie prezentat pentru dezbateri publice.

2. Cercetare comparativă a reglementării asistenței juridice calificate gratuită parțial în jurisdicțiile selectate

2.1. Lituania

În Lituania, sistemul de asistență juridică este organizat la nivel național. Principalele norme sunt definite în Legea privind asistența juridică garantată de stat.⁷ În Lituania asistență juridică este prevăzută în cauze civile, administrative, penale și constituționale. De asemenea, aceasta este disponibilă pentru mediere din 2019. Asistență juridică este administrată de Serviciul de asistență juridică garantată de stat (SAJGS), care este o instituție de stat subordonată Ministerului Justiției.

În sistemul lituanian de asistență juridică sunt stabilite două niveluri de asistență juridică – primară și secundară. Asistență juridică primară include consiliere juridică și elaborarea documentelor ce urmează a fi prezentate instituțiilor de stat și municipale, cu excepția actelor de procedură. Aceasta este oferită cu titlu gratuit în cadrul instituțiilor municipale (în Lituania sunt 60 de municipalități) de către angajații unei municipalități și se acordă indiferent de situația financiară a unei persoane. Solicitanții sunt consultați în persoană la sosirea lor la sediul administrației locale. Totuși, în anumite cazuri, administrațiile preferă să încheie acorduri de acordare a asistenței juridice primare cu avocați (în 2019 această opțiune a fost selectată de 2 din 60 de municipalități). Pe lângă aceasta, instituțiile publice care au încheiat acorduri privind acordarea asistenței juridice cu o instituție municipală sau cu Serviciul de asistență juridică garantată de stat au dreptul să acorde asistență juridică primară. Toți cetățenii Lituaniei, cetățenii altor state membre ale UE, precum și alte persoane fizice cu domiciliu legal în Lituania și în alte state membre ale UE, precum și alte persoane specificate în acordurile internaționale încheiate de Lituania și în actele juridice direct aplicabile ale UE au dreptul la asistență juridică primară.

Asistența juridică secundară este acordată de juriști (avocați, în unele cazuri – de asociați) și este finanțată de stat. Aceasta cuprinde servicii juridice legate de reprezentarea în instanțele judecătorești (inclusiv redactarea documentelor, apărarea și reprezentarea în cadrul procedurilor judiciare), inclusiv procedurile de executare. Asistența juridică secundară poate fi finanțată integral sau parțial de stat.

I. Asistența juridică gratuită

Asistența juridică secundară are la bază evaluări ale resurselor și ale temeiului cererii. În unele cazuri se aplică doar evaluarea temeiului cererii; în altele trebuie să fie efectuate ambele evaluări. Au dreptul la asistență juridică secundară următoarele persoane:

- cetățenii Lituaniei, cetățenii altor state membre ale Uniunii Europene, precum și alte persoane fizice care locuiesc legal în Lituania și în alte state membre ale UE ale căror bunuri și venitul anual nu depășesc nivelurile bunurilor și veniturii stabilite de stat pentru asistența juridică;

⁷ O versiune anterioară a legii (fără cele mai recente modificări) este disponibilă la <https://vgtpt.lrv.lt/en/legal-information/legislation>

- cetățenii Lituaniei, cetățenii altor state membre ale Uniunii Europene, precum și alte persoane fizice care locuiesc legal în Lituania și în alte state membre ale UE specificate în art. 12 din Legea privind asistența juridică garantată de stat (Persoane care au dreptul la asistență juridică secundară indiferent de nivelurile de bunuri și venit);
- alte persoane specificate în acordurile internaționale ale Republicii Lituania și în actele juridice direct aplicabile ale Uniunii Europene, ale căror bunuri și venitul anual nu depășesc nivelurile bunurilor și veniturii stabilite de Guvern pentru asistența juridică în temeiul acestei legi sau care sunt specificate în art. 12 din Lege (Persoane care au dreptul la asistență juridică secundară indiferent de nivelurile de bunuri și venit);

În termeni generali, asistența juridică poate fi acordată într-o situație de apărare obligatorie, în cazuri în care interesul justiției impune acest lucru sau la solicitarea unei persoane care prezintă dovezi că dispune de venituri și bunuri ce nu depășesc un anumit prag.

În art. 51 din Codul de procedură penală este stabilită o listă a cazurilor în care reprezentarea obligatorie este necesară. În astfel de cazuri, nu se aplică evaluarea resurselor.

Articolul 51. Participarea obligatorie a avocatului

1. Participarea avocatului este necesară:

- 1) în procesul de examinare a cauzelor în care un bănuț sau inculpat este minor;
- 2) în procesul de examinare a cauzelor în care sunt implicate persoane cu deficiențe de vedere, auz, vorbire, precum și alte persoane care nu își pot exercita drepturile lor la apărare din cauza unor deficiențe fizice sau mintale;
- 3) în procesul de examinare a cauzelor persoanelor care nu cunosc limba în care se desfășoară procesul;
- 4) atunci când există contradicții între interesele de apărare ale bănuților sau inculpaților și cel puțin unul dintre ei are un avocat;
- 5) în procesul de examinare a cauzelor referitoare la infracțiuni ce pot fi pedepsite cu închisoare pe viață;
- 6) atunci când cauza este examinată în absența inculpatului în conformitate cu procedura stabilită în Capitolul XXXII din prezentul Cod;
- 7) în cazul în care se decide asupra arestării bănuțului sau a inculpatului, precum și în procesul de investigare și examinare a cauzelor în care o persoană bănuț sau inculpată este arestată;
- 8) în cazul în care se decide cu privire la extrădarea unei persoane sau la transferul către Curtea Penală Internațională sau în conformitate cu Mandatul european de arestare;
- 9) atunci când cauza este examinată în instanță în cadrul unei proceduri accelerate;
- 10) în cazul în care o persoană este arestată preventiv în conformitate cu art. 140 din prezentul Cod;
- 11) în alte cazuri prevăzute în prezentul Cod.

2. Ofițerul de urmărire penală, procurorul (prin ordonanță motivată) sau instanța de judecată (printr-o hotărâre motivată) are dreptul să declare că participarea unui avocat este necesară și în alte cazuri, dacă, în opinia sa, drepturile și interesele legitime ale bănuțului sau ale inculpatului nu sunt în mod corespunzător apărate fără ajutorul avocatului.

3. În cazurile prevăzute în prezentul articol, precum și în cazurile prevăzute în art. 50, alin. 4 din prezentul Cod, în cazul în care bănuț, inculpatul sau condamnatul (sau alte persoane în numele său sau în baza

instrucțiunilor sale) nu a invitat avocatul, ofițerul de urmărire penală, procurorul sau instanța judecătorească trebuie să informeze autoritatea responsabilă de acordarea asistenței juridice garantate de stat sau coordonatorul desemnat de aceasta despre necesitatea unui avocat pentru bănuțit, inculpat sau condamnat și să desemneze un avocat ales de respectiva autoritate. În perioada zilelor nelucrătoare, precum și după orele de program ale instituției care organizează acordarea asistenței juridice garantate de stat, avocatul va fi desemnat de către ofițerul de urmărire penală, procuror sau instanța judecătorească în baza listelor avocaților de serviciu care oferă asistență juridică garantată de stat în cauze penale, listele fiind întocmite de respectiva instituție. Persoana bănuțită, inculpată sau condamnată va fi informată imediat despre avocatul desemnat printr-o copie a ordonanței sau a hotărârii de desemnare a unui avocat.

4. După dispariția circumstanțelor indicate în art. 50, alin. 4 din prezentul Cod și în alin. 1 sau 2 din prezentul articol, în virtutea cărora bănuțitului, inculpatului sau condamnatului i s-a acordat asistență juridică garantată de stat, ofițerul de urmărire penală, procurorul (prin ordonanță) sau instanța judecătorească (prin hotărâre) va înceta acordarea asistenței juridice garantate de stat.

În art. 51, alin. (3) și (4) se prevede că în cazul apărării obligatorii, atunci când o persoană încă nu are un avocat, autoritățile ar trebui să informeze instituția de acordare a asistenței juridice (SAJGS) despre necesitatea unui avocat și acesta ar trebui să fie desemnat. În cazul în care motivele pentru acordarea asistenței juridice dispar, acordarea asistenței juridice este oprită.

Pe lângă aceasta, în unele cazuri diferite, asistența juridică este acordată indiferent de bunuri și venit.

Art. 12 din Legea privind asistența juridică garantată de stat Persoanele care au dreptul la asistență juridică secundară indiferent de nivelurile de bunuri și venit

Dreptul de a beneficia de asistență juridică secundară în conformitate cu prezenta lege, indiferent de nivelurile de bunuri și venit stabilite de stat, va fi acordat:

- 1) persoanelor care au dreptul de a beneficia de asistență juridică în cadrul procedurilor penale conform art. 51 din Codul de procedură penală (participarea obligatorie a avocatului);
- 2) victimelor infracțiunilor de terorism, ale traficului de ființe umane, ale violenței în familie, ale infracțiunilor împotriva libertății și a integrității persoanei, dar și a libertății sexuale; victimelor crimei organizate sau ale organizațiilor criminale precum și în cazul în care sunt săvârșite infracțiuni penale cu scopul exprimării urii față de vârsta, sexul, orientarea sexuală, dizabilitatea, rasa, naționalitatea, limba, originea, statutul social, religia, convingerea sau opinia unei persoane;
- 3) altor victime decât cele specificate în alin. 2 din prezentul articol în cazul compensării daunelor cauzate de infracțiuni, inclusiv cazurile în care problema compensării daunelor este soluționată în cadrul unei cauze penale;
- 4) persoanelor cărora li s-a acordat o indemnizație socială în conformitate cu Legea Republicii Lituania cu privire la asistența financiară socială pentru familiile cu venit redus (cetățenii care locuiesc singuri);
- 5) persoanelor care locuiesc în instituții de îngrijire;
- 6) persoanelor care au fost diagnosticate cu un grad înalt de dizabilitate sau a căror incapacitate de muncă a fost recunoscută; persoanelor care au ajuns la vârsta de pensionare și celor pentru care s-a stabilit un nivel ridicat de nevoi speciale în conformitate cu procedura stabilită în actele

- juridice; aici sunt incluși și tutorii (custozii) acestora pentru a reprezenta și apăra drepturile și interesele persoanei de care au grijă;
- 7) persoanelor care au prezentat dovezi ce indică faptul că aceștia nu pot dispune de bunurile și fondurile proprii din motive obiective și că, din aceste motive, bunurile și veniturile anuale de care pot dispune în mod liber nu depășesc nivelurile de bunuri și venit stabilite în legea privind asistența juridică;
 - 8) persoanelor a căror internare și tratare forțată sau prelungire a măsurii respective este decisă conform Legii Republicii Lituania privind îngrijirea sănătății mintale, precum și persoanelor supuse internării și/sau izolării obligatorii sau a căror internare obligatorie este extinsă în conformitate cu Legea Republicii Lituania privind Prevenirea și Controlul bolilor infecțioase. În această categorie sunt incluși tutorii (custozii) acestora atunci când asistența juridică garantată de stat este necesară pentru a reprezenta persoana de care au grijă;
 - 9) debitorilor în proceduri de executare, atunci când o recuperare se efectuează pe baza grevării dreptului de proprietate asupra ultimului domiciliu;
 - 10) părinților sau altor reprezentanți ai minorilor în soluționarea problemei privind evacuarea lor în conformitate cu legea;
 - 11) minorilor, atunci când, în cazurile stabilite de lege, aceștia solicită, în mod independent, unei instanțe apărarea drepturilor sau intereselor lor protejate de lege. Sunt excluși cei care s-au căsătorit în conformitate cu procedura stipulată de lege sau cei care au fost recunoscuți de către o instanță că au capacitate juridică;
 - 12) copiilor minori care au fost victime ale infracțiunilor împotriva sănătății umane, a libertății, a libertății sexuale; victime ale infracțiunilor împotriva copilului și a familiei, a moralității și în cazul altor infracțiuni atunci când un ofițer de urmărire penală, un procuror (printr-o ordonanță motivată) sau instanța judecătorească (printr-o hotărâre motivată) a recunoscut necesitatea participării obligatorii a unui avocat;
 - 13) persoanelor în privința cărora se solicită să fie lipsite de capacitate juridică într-un anumit domeniu în cauzele legate de declararea incapacității unei persoane fizice într-un anumit domeniu; precum și persoanele declarate incapabile într-un anumit domeniu în cauzele de custodie; în cazurile de reexaminare a unei hotărâri a instanței de judecată prin care se declară incapacitatea unei persoane sau incapacitatea acesteia într-un anumit domeniu. În această categorie sunt incluși și curatorii acestor persoane în cazurile legate de incapacitatea persoanei de care aceștia au grijă;
 - 14) persoanelor implicate în cauze privind înregistrarea nașterilor;
 - 15) persoanelor în cadrul procedurilor legate de revenirea unui copil care a fost luat sau reținut pe nedrept în conformitate cu Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii de la Haga din 1980
 - 16) părinților unui copil, în cazurile limitării sau revocării responsabilităților lor părintești; precum și părinților copilului sau reprezentantului juridic în cauzele legate de permisiunea de a lua un copil de la ei;
 - 17) părintelui (părinților) adoptiv(i) sau tutorelui (custodelui) copilului, care a depus o cerere de adopție sau custodie (îngrijire) permanentă la autoritatea guvernamentală autorizată și dispune de aprobarea acestei autorități de a deveni părinte adoptiv sau tutore (custode) al copilului, sau

- părintelui (părinților) adoptiv(i) sau tutorelui (custodelui) copilului, a căror cerere de adopție sau custodie (îngrijire) permanentă este examinată de instanța judecătorească;
- 18) persoanelor recunoscute drept avertizori de integritate în temeiul Legii Republicii Lituania cu privire la protecția avertizorilor de integritate sau a membrilor familiilor acestora în cauze legate de protecția intereselor acestei categorii de persoane în conformitate cu Legea cu privire la protecția avertizorilor de integritate;
- 19) persoanelor care acționează în calitate de entități publice în sensul Regulamentului (CE) 4/2009 în scopurile și circumstanțele indicate în art. 64 din Regulamentul (CE) 4/2009;
- 20) altor persoane implicate în cauze stipulate în acordurile internaționale semnate de Republica Lituania.

În toate celelalte circumstanțe (care nu intră sub incidența art. 12 din Legea privind asistența juridică garantată de stat: Persoanele care au dreptul la asistență juridică secundară indiferent de nivelurile de bunuri și venit), persoanele pot depune o cerere către SAJGS, în cadrul căruia se evaluează averea și venitul lor în conformitate cu criteriile stabilite și se decide dacă li se va acorda sau nu asistența juridică. Nivelurile de bunuri și venit pentru a putea beneficia de asistență juridică se stabilesc prin Hotărârea Guvernului Republicii Lituania nr. 468 din 27 aprilie 2005 „Cu privire la determinarea nivelurilor de bunuri și venit ale persoanelor (familiilor) pentru a beneficia de asistență juridică secundară”. Documentul prin care se dovedește că o persoană are dreptul la asistență juridică secundară este o declarație de asistență juridică secundară semnată.

În anul 2020, cetățenii lituanieni ale căror venit anual nu depășea 4 710,32 EUR (sau 392,53 EUR pe lună) au beneficiat de reprezentare cu titlu gratuit. Dacă venitul anual era între 4 710,32 EUR și 7 065,48 EUR, persoana trebuia să acopere 50% din costul pentru asistența juridică. Pe lângă aceasta, se ia în considerare și numărul de persoane aflate la întreținere.⁸

II. Asistența juridică gratuită parțial

După cum e menționat mai sus, asistența juridică secundară, cu excepția cazurilor stipulate în art. 12 din Legea privind asistența juridică garantată de stat (Persoanele care au dreptul la asistență juridică secundară indiferent de nivelurile de bunuri și venit), este acordată în funcție de venitul și bunurile persoanei în cauză. Aceasta poate acordată cu titlu gratuit sau parțial gratuit.

Venitul și bunurile solicitanților de asistență juridică sunt clasificate în două niveluri stabilite de stat (art. 14, alin. 5 din Legea privind asistența juridică garantată de stat):

- Atunci când este stabilit „primul nivel” de bunuri și venit, serviciile de asistență juridică sunt acordate cu titlu gratuit⁹.

⁸Calculatoarele SAJGS: <http://vgtpt.lrv.lt/lt/asmenims-norintiams-gauti-valstybes-garantuojama-teisine-pagalba/kam-teikiama-valstybes-garantuojama-teisine-pagalba>

⁹Vă rugăm să consultați *Secțiunea III Asistența juridică în serie în contextul multiplelor cazuri de asistență juridică* de mai jos. Asistența juridică gratuită este acordată în primul caz de asistență juridică. În cazul în care asistența juridică este acordată în mai mult decât o singură cauză, cu excepția cauzelor penale, solicitantului i s-ar putea cere să finanțeze parțial asistența juridică.

- **Atunci când este stabilit „al doilea nivel” de bunuri și venit, serviciile de asistență juridică sunt acoperite parțial (50%)¹⁰.**

În mod general, o persoană care dorește să beneficieze de asistență juridică secundară ar trebui să depună o cerere de asistență juridică secundară către SAJGS, documente care justifică solicitarea sa, documente ce stabilesc dreptul său la asistență juridică secundară și acordul unui avocat anumit dacă solicitantul dorește ca asistența juridică secundară să-i fie acordată de un avocat care nu este în lista avocaților ce acordă asistență juridică. Rechizitele și formularul de solicitare a asistenței juridice secundare sunt aprobate de Ministerul Justiției.¹¹ Solicitantul ar trebui să indice în cererea de asistență juridică dacă este de acord să achite o anumită parte din costurile pentru asistența juridică (cu condiția ca asistența juridică gratuită parțial să fie disponibilă).

Art. 19 din Legea privind asistența juridică garantată de stat: Caracteristici specifice ale acordării asistenței juridice secundare în cazul în care solicitantul plătește o parte fixă din costurile pentru asistența juridică secundară

1. În cererea de asistență juridică secundară se va indica acordul solicitantului de a plăti costurile pentru asistența juridică secundară în cazul în care se stabilește că trebuie să achite 50, 70 sau 85 la sută [*poate fi necesar ca solicitantul să achite 70 sau 85 la sută din asistența juridică secundară dacă i se acordă asistență juridică în mai mult decât o singură cauză*] din costurile pentru asistența juridică secundară conform prezentei legi. Dacă cererea este completată de persoane care acordă asistență juridică garantată de stat sau cu participarea acestora, solicitantul trebuie să fie informat despre obligația sa de a plăti 50, 70 sau 85% din costurile pentru asistența juridică secundară în conformitate cu prezenta lege și trebuie să fie informat despre suma orientativă a eventualelor costuri, care vor fi calculate în conformitate cu procedura stabilită de Ministerul Justiției.

2. Solicitantul va plăti 50, 70 sau 85 la sută din costurile pentru asistența juridică secundară pentru apărarea și reprezentarea cauzelor, proporție ce va fi calculată în conformitate cu procedura stabilită de Ministerul Justiției, după primirea unei înștiințări din oficiu. Oficiul va informa solicitantul despre suma costurilor pentru asistența juridică secundară ce urmează a fi achitate, contul către care solicitantul trebuie să transfere banii și data limită de achitare. Dacă solicitantul nu reușește să achite costurile, acestea vor trebui să fie recuperate în conformitate cu procedura stabilită prin lege. În baza unei cereri motivate a solicitantului, Oficiul va lua decizia cu privire la eșalonarea sumei pentru costurile asistenței juridice secundare care urmează a fi achitate.

3. Un solicitant care este obligat să achite 50, 70 sau 85 la sută din costurile pentru asistența juridică secundară va fi, de asemenea, obligat să plătească 50, 70 sau 85 la sută din costurile procedurilor (costurile pentru proces și costurile procedurale) în intervalul de timp stabilit și în conformitate cu procedura stipulată în Legea cu privire la procedurile judiciare.

¹⁰Vă rugăm să consultați *Secțiunea III Asistența juridică în serie în contextul multiplelor cazuri de asistență juridică* de mai jos. În primul caz de acordare a asistenței juridice serviciile sunt acoperite în proporție de 50%. În cazul în care asistența juridică este acordată în mai mult decât o singură cauză, cu excepția cauzelor penale, solicitantului i s-ar putea cere să finanțeze asistența juridică în proporție de 85 la sută.

¹¹ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/aba5d390c76411ea997c9ee767e856b4>

Nivelurile de venit și bunuri

Cu excepția cazurilor de reprezentare obligatorie și reprezentare a grupurilor vulnerabile (enumerare în art. 12), atunci când se solicită asistență juridică în baza situației financiare a solicitantului (art. 12, alin. 7) se evaluează venitul și bunurile solicitantului.

Asistența juridică secundară este disponibilă pentru cetățenii ale căror bunuri (familiale) și venit anual nu depășesc nivelurile bunurilor și venitul stabilite de Guvernul Republicii Lituania.¹² După cum s-a menționat mai devreme, există două niveluri de bunuri și venit, primul nivel de bunuri și venit și al doilea nivel de bunuri și venit.

Primul nivel de bunuri și venit

Pentru primul nivel de venit, se ia în considerare venitul persoanei și numărul de persoane aflate la întreținere. Venitul anual al unei persoane nu trebuie să depășească 37,68 VAS (VAS este venitul asigurat de stat care, la momentul actual, constituie 147 EUR), mai exact un venit anual de 5 538,96 EUR. Pentru fiecare persoană aflată la întreținere, se adaugă 14,13 VAS pe an (2 077,11 EUR).¹³

Spre exemplu, dacă o persoană are o persoană aflată la întreținere, nivelul venitului ar fi:

$37,68 * 147 + 14,13 * 1 * 147 = 7 616,07 \text{ EUR.}$

O persoană cu două persoane aflate la întreținere ar avea un nivel al venitului de

$37,68 * 147 + 14,13 * 2 * 147 = 9 693,18 \text{ EUR.}$

Dacă venitul unei persoane nu a depășit 7 616,07 EUR în ultimele 12 luni având o persoană aflată la întreținere sau 9 693,18 EUR având două persoane aflate la întreținere, etc., atunci aceasta ar beneficia de serviciile unui avocat achitate în proporție de 100% de către stat.

Persoanele aflate la întreținere includ:

- copii (copii adoptați) până la vârsta de 18 ani care trăiesc și se află la întreținerea solicitantului;
- copii necăsătoriți (copii vitregi) cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 ani care nu sunt angajați și nu trăiesc cu o altă persoană, și care sunt înscriși în instituții de învățământ general cu frecvență la zi;
- alte persoane care trăiesc cu solicitantul și se află la întreținerea solicitantului.

Primul nivel de bunuri este determinat prin evaluarea bunurilor (familiei) persoanei (bunuri imobile și mobile (bani etc.)) și a numărului de persoane aflate la întreținere.¹⁴ Art. 16 din Legea Republicii Lituania cu privire la asistența financiară socială pentru familiile cu venit redus (cetățenii care locuiesc singuri) reglementează calcularea standardului privind valoarea bunurilor.

¹² <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1E9AFC503DE6/asr>

¹³ <https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/Turto%20ir%20pajamu%20lygio%20nustatymas%202022-06-01.pdf>

¹⁴ Art. 16 din Legea Republicii Lituania cu privire la asistența financiară socială pentru familiile cu venit redus (cetățenii care locuiesc singuri)

Al doilea nivel de bunuri și venit

Pentru al doilea nivel de bunuri și venit, venitul anual al unei persoane nu trebuie să depășească 56,52 VAS, mai exact un venit anual de 8 308,44 EUR. Pentru fiecare persoană aflată la întreținere, se adaugă 20,74 VAS pe an (3 048,78 EUR).¹⁵

Spre exemplu, dacă o persoană are o persoană aflată la întreținere, al doilea nivel al venitului ar fi:

$56,52 * 147 + 20,74 * 1 * 147 = 11\,357,22$ EUR.

O persoană cu două persoane aflate la întreținere ar avea un al doilea nivel al venitului de

$56,52 * 147 + 20,74 * 2 * 147 = 14\,406$ EUR.

Dacă venitul anual al unei persoane cu o persoană aflată la întreținere depășește 7 616,07 EUR, dar nu depășește 11 357,22, iar cu două persoane aflate la întreținere depășește 9 693,18 EUR, dar nu depășește 14 406 etc., atunci aceasta ar beneficia de serviciile unui avocat achitate în proporție de 50% de către stat.

Nivelul al doilea de bunuri se obține prin înmulțirea primului nivel de bunuri cu 1,5.

O persoană poate beneficia doar de asistență juridică secundară dacă valoarea atât a bunurilor cât și a venitului este la primul nivel sau al doilea nivel. În cazul în care o persoană are niveluri diferite de bunuri și venit (bunuri – primul nivel; venit – al doilea nivel, sau invers), solicitantul va fi clasificat pentru al doilea nivel de bunuri și venit, iar asistența juridică secundară îi va fi acordată cu achitarea a 50 la sută din costurile pentru asistența juridică secundară garantată de stat. În cazul în care cel puțin o limită (bunuri sau venit) depășește pragul celui de-al doilea nivel, este refuzată acordarea asistenței juridice secundare garantate de stat.

Posibilitatea de evaluare suplimentară a situației persoanei

Legea prevede și posibilitatea evaluării individuale suplimentare. În mod special, în cazul în care nivelul bunurilor persoanei (familiei) depășește nivelurile bunurilor personale (familiale) stabilite de Guvern sau, în cazul în care SAJGS adoptă o decizie de refuz a acordării asistenței juridice secundare, solicitantul are dreptul să se adreseze în scris SAJGS cu o cerere motivată pentru o evaluare suplimentară a situației sale individuale și să prezinte documentele și/sau informația care sprijină această cerere.

Situația individuală a solicitantului ar trebui să fie evaluată în funcție de nivelul de trai și situația financiară a acestuia, capacitatea solicitantului de a se reprezenta într-un mod eficient, costurile asistenței juridice, complexitatea cauzei pentru care se solicită asistența juridică secundară și cuantumul cererilor (interesele pecuniare), poziția procesuală a solicitantului și eventualele consecințe negative pentru acesta. În acest caz, SAJGS va lua o decizie în conformitate cu procedura stabilită de Ministerul Justiției (art. 11, alin. 11) din Legea privind asistența juridică garantată de stat.

SAJGS are dreptul să asigure asistență juridică secundară (în cazuri excepționale, luând în considerare cererea solicitantului și după evaluarea situației individuale a acestuia), în pofida faptului că nivelul de bunuri ale

¹⁵

[https://vgtp.lt/uploads/vgtpt/documents/files/Turto%20ir%20pajamu%20lygio%20nustatymas%20NAUJAS\(3\).pdf](https://vgtp.lt/uploads/vgtpt/documents/files/Turto%20ir%20pajamu%20lygio%20nustatymas%20NAUJAS(3).pdf)

persoanei (familiei) depășește nivelurile de bunuri ale persoanei (familiei) stabilite de stat (art. 11, alin. 10 din Legea privind asistența juridică garantată de stat).

III. Asistența juridică în serie în contextul multiplelor cazuri de asistență juridică

În Lituania, sunt în vigoare și norme care stabilesc acoperirea parțială a costurilor pentru asistența juridică în condițiile în care o persoană beneficiază deja de asistență juridică în unul sau mai multe cazuri. Respectiv, solicitantului s-ar putea cere să achite 70 sau 85 la sută din costul asistenței juridice secundare.

Pentru un solicitant al cărui bunuri și venit personale (familiale) corespund primului nivelului de bunuri și venit, sau cei/cele care sunt eligibili/eligibile să beneficieze de asistență juridică secundară în conformitate cu art. 12 alin. (2) - (18) din prezenta Lege și persoanele care, în conformitate cu decizia SAJGS, au beneficiat deja de asistență juridică secundară într-o cauză, statul va acoperi 30 la sută din costul asistenței juridice secundare în alte cauze (art. 14 alin. 7).

Primul nivel de bunuri și venit	
Primul caz	Asistența juridică finanțată de stat în proporție de 100%
Cazuri secundare și ulterioare	Asistența juridică finanțată de stat în proporție de 30% Solicitantul acoperă 70 la sută din costul asistenței juridice

**această limitare a asistenței juridice pentru cazurile ulterioare nu se aplică pentru asistența juridică necesară în cauzele penale.*

Pentru solicitantul al cărui bunuri și venituri (familiale) corespund celui de-al doilea nivel de bunuri și venit și pentru cei/cele care, în conformitate cu decizia SAJGS, au beneficiat deja de asistență juridică secundară într-un cauză, statul va acoperi 15 la sută din costul asistenței juridice secundare în alt cauză (art. 14, alin. 8).

Al doilea nivel de bunuri și venit	
Primul caz	Asistența juridică finanțată de stat în proporție de 50 la sută
Cazuri secundare și ulterioare	Asistența juridică finanțată de stat în proporție de 15 la sută Solicitantul acoperă 85 la sută din costul asistenței juridice.

**această limitare a asistenței juridice pentru cazurile ulterioare nu se aplică pentru asistența juridică necesară în cauzele penale.*

IV. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)

În conformitate cu art. 11 alin. 7 din Legea privind asistența juridică garantată de stat, asistența juridică secundară nu se acordă în cazul în care:

1. revendicările solicitantului sunt vădit nefondate;
2. reprezentarea în cazul dat nu este viabilă¹⁶;
3. solicitantul cere prejudicii morale pentru lezarea onoarei sale, dar nu a suferit niciun fel de prejudicii materiale;
4. cererea vizează o reclamație care rezultă direct din activitatea comercială a solicitantului sau din activitatea sa profesională independentă;
5. solicitantul este capabil să beneficieze de serviciile juridice necesare fără a recurge la asistența juridică garantată de stat;
6. solicitantul nu afirmă încălcarea propriilor sale drepturi, cu excepția cazului de reprezentare stipulată prin lege;
7. reclamația pentru care se solicită asistență juridică secundară a fost atribuită solicitantului în scopul obținerii asistenței juridice garantate de stat;
8. solicitantul face abuz de asistența juridică garantată de stat sau de drepturile sale materiale și procedurale;
9. solicitantul nu este de acord să achite costurile ce-i revin din partea asistenței juridice secundare (în cazul asistenței juridice gratuite parțial);
10. examinarea în fond a cererii indică asupra faptului că potențialele costuri ale asistenței juridice secundare ar depăși pretențiile financiare ale reclamantului (interese pecuniare);
11. solicitantul a beneficiat de asistență juridică secundară gratuită parțial într-o altă cauză, dar nu a achitat costurile necesare pentru asistența juridică secundară sau partea sa de cheltuieli până la termenul stabilit; totodată, în asemenea situație, solicitantul este în drept să ceară evaluarea suplimentară a situației sale¹⁷;
12. se constată că solicitantul este pe măsură să își exercite sau apere drepturile și interesele pe cont propriu, fără asistența unui avocat;
13. solicitantul nu a depus toate actele specificate în art. 18 alin. 1 din Lege în termenul stabilit de SAJGS;
14. litigiul pentru care se solicită asistență juridică secundară a fost soluționat cu ajutorul medierii în conformitate cu procedura prevăzută de lege sau a fost rezolvat prin mediere, iar părțile au încheiat un acord de conciliere, însă, solicitantul nu a fost de acord să-l prezinte instanței pentru aprobare;
15. solicitantul are nevoie de asistență juridică în contextul procedurilor personale de insolvență.

Atunci când decide dacă să acorde asistență juridică secundară, SAJGS este în drept să solicite opinia avocatului cu privire la existența temeiurilor pentru respingerea cererii, așa cum se specifică mai sus.

Este de remarcat faptul că, în unele cazuri, unele prevederi specificate mai sus nu se aplică. Punctele (1), (2), (3), (4) și (10) nu se aplică pentru acordarea asistenței juridice secundare în cauzele de administrative

¹⁶În practica Curții Supreme Administrative a Lituaniei, s-a indicat în repetate rânduri că, viabilitatea unei cauze în ceea ce privește aprobarea deciziei de sistare a asistenței juridice secundare nu ar trebui să fie determinată în baza analizei probelor dintr-o cauză anume în care figurează inculpatul, ci în baza unor altor motive, cum ar fi, spre exemplu, încălcarea evidentă a procedurii (a expirat termenul limită pentru depunerea plângerii și nu s-a solicitat prelungirea acestuia, a expirat termenul de prescripție pentru depunerea plângerii ș.a.m.d.) (a se vedea spre exemplu, Hotărârea Curții Supreme Administrative a Lituaniei din 12 februarie 2013 în cauza administrativă nr. A556-209/2013, hotărârea Curții Supreme Administrative a Lituaniei din 2 decembrie 2010 în cauza administrativă nr. A756-1390/2010, etc.).

¹⁷ Prin Rezoluția sa nr. KT20-N11/2018 din data de 11 octombrie 2018 (Cauza nr. 17/2017), Curtea Constituțională a Republicii Lituania a recunoscut că în lipsa posibilității de evaluare suplimentară, ar fi subminat dreptul de a beneficia de serviciile unui avocat.

(contravenționale), atunci când asistența juridică secundară este solicitată de către o persoană trasă la răspundere administrativă și în cauzele penale, cu excepția solicitărilor de redeschidere a procedurilor, precum și a actelor de procedură pentru depunerea cărora a expirat termenul legal pentru inițierea procedurilor. Punctul (11) nu se aplică în contextul acordării asistenței juridice secundare în cauzele penale. Punctele (1), (2), (3), (4) și (10) se aplică în contextul acordării asistenței juridice secundare în fața instanțelor de judecată internaționale numai în cazul în care se face evaluarea cererii către instanțele internaționale, iar aceasta trebuie să corespundă criteriilor de admisibilitate stabilite.

V. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat

În cauze penale

În conformitate cu art. 106 alin. 2 din Codul de procedură penală, după ce se constată vinovăția inculpatului, la pronunțarea sentinței, instanța trebuie să dispună recuperarea de la învinuit a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat drept urmare a necesității de participare a unui avocat în proces, având în vedere situația financiară a inculpatului, cu excepția cazurilor specificate în art. 51 alin. (1), pct. 1) și 2) din prezentul Cod ((pct. 1) cauzele în care bănuitul sau învinuitul este minor; pct. 2) cauzele în care sunt implicate persoane oarbe, surde, incapabile să vorbească, precum și alte categorii de persoane care nu sunt capabile să-și exercite drepturile la apărare din cauza deficiențelor fizice sau mentale). Suplimentar, instanța are competența de a obliga inculpatul să acopere cheltuielile de judecată suportate de victimă și reclamant pentru serviciile unui avocat sau asistentul acestuia, care a participat la proces în calitate de reprezentant al victimei sau reclamant.

Totuși, aceasta nu este o normă imperativă. Având în vedere situația financiară a persoanei condamnate, instanța se poate abține de la impunerea acestor cheltuieli pe seama acesteia sau poate reduce cuantumul costurilor respective.

În cauze civile

În conformitate cu art. 99, alin. 2 din Codul de procedură civilă, cheltuielile pentru asistența juridică sunt recuperate la fel ca și alte cheltuieli de judecată, ceea ce înseamnă că sunt acoperite de partea care a pierdut procesul. Instanța va impune aceste costuri din propria sa inițiativă atunci când va primi datele cu privire la costurile de asistență juridică garantată de stat, care au fost calculate de SAJGS. În cazul în care problema rambursării costurilor asistenței juridice garantate de stat nu este soluționată printr-o decizie a instanței de judecată în contextul cauzei, SAJGS este în drept să se adreseze instanței pentru pronunțarea unei hotărâri suplimentare.

În cauze administrative

Conform art. 42 din Legea contenciosului administrativ a Republicii Lituania, în cazul în care hotărârea a fost pronunțată în favoarea unei părți în proces care a beneficiat de asistență juridică garantată de stat, după recepționarea de la SAJGS a datelor estimate privind costurile asistenței juridice garantate de stat, instanța de judecată va decide din proprie inițiativă asupra rambursării cheltuielilor respective. În cazul în care problema rambursării costurilor asistenței juridice garantate de stat nu este soluționată printr-o decizie a instanței de judecată în contextul cauzei, în termen de 14 zile calendaristice de la data din care hotărârea devine definitivă, SAJGS este în drept să se adreseze instanței în vederea rambursării cheltuielilor pentru

asistența juridică garantată de stat. În acest caz, instanța de judecată dictează o hotărâre suplimentară ce vizează problema rambursării costurilor asistenței juridice garantate de stat.

În cazul în care a fost sistată asistența juridică secundară sau a intervenit o modificare în situația beneficiarului de asistență juridică

Conform art. 23 din Legea privind asistența juridică garantată de stat, acordarea asistenței juridice secundare trebuie să fie stopată în cazul în care:

1. se consideră că persoana căreia i se oferă asistență juridică secundară nu este în drept să beneficieze de aceasta;
2. persoana care solicită asistență juridică secundară a furnizat informații incorecte cu privire la fondul litigiului sau al cauzei, proprietățile și veniturile sale (ale familiei), fiind conștientă de acest lucru;
3. se modifică circumstanțele conform cărora o persoană a fost calificată drept potențial eligibilă pentru a beneficia de asistență juridică;
4. se modifică nivelul de venituri și bunuri ale persoanei, iar aceasta nu mai are dreptul de a beneficia de asistență juridică secundară;
5. solicitantul face abuz de asistența juridică garantată de stat, drepturile sale materiale sau procedurale sau cere un avocat pentru a-și exercita sau apăra drepturile într-un mod neautorizat;
6. în cazul în care se modifică circumstanțele, sau dacă se stabilește că potențialele costuri ale asistenței juridice secundare ar depăși valoarea pretențiilor financiare ale solicitantului (interesele financiare), or, se constată că solicitantul își poate exercita sau apăra drepturile sau interesele protejate de lege în mod independent, fără asistența unui avocat;
7. solicitantul depune o cerere prin care solicită sistarea asistenței juridice secundare;
8. reprezentarea procesuală nu este viabilă¹⁸;
9. persoana care beneficiază de asistență juridică secundară nu cooperează cu serviciul sau avocatul care oferă asistență juridică secundară;
10. solicitantul nu este de acord să achite partea fixă a costurilor pentru asistența juridică secundară;
11. în rezultatul deciziei de a oferi asistență juridică secundară, litigiul a fost soluționat cu ajutorul medierii în conformitate cu procedura și a fost încheiat un acord de conciliere, însă, solicitantul nu este de acord să-l prezinte instanței pentru aprobare;
12. solicitantul decedează.

În cazul în care asistența juridică secundară este sistată din cauza motivelor indicate în punctele (1), (2), (5) și (9), cheltuielile pentru asistența juridică secundară trebuie să fie recuperate de la persoana căreia i s-a oferit asistență în conformitate cu procedurile stabilite prin lege.

Totodată, dacă asistența juridică secundară este acordată unei persoane cu dreptul la îndemnizații de asigurare pentru protecție juridică, care, conform contractului de asigurare, sunt achitate după efectuarea

¹⁸În practica Curții Supreme Administrative a Lituaniei, s-a indicat în repetate rânduri că, viabilitatea unei cauze în ceea ce privește aprobarea deciziei de sistare a asistenței juridice secundare nu ar trebui să fie determinată în baza analizei probelor dintr-o cauză anume în care figurează inculpatul, ci în baza unor altor motive, cum ar fi, spre exemplu, încălcarea evidentă a procedurii (a expirat termenul limită pentru depunerea plângerii și nu s-a solicitat prelungirea acestuia, a expirat termenul de prescripție pentru depunerea plângerii ș.a.m.d.) (a se vedea spre exemplu, Hotărârea Curții Supreme Administrative a Lituaniei din 12 februarie 2013 în cauza administrativă nr. A556-209/2013, hotărârea Curții Supreme Administrative a Lituaniei din 2 decembrie 2010 în cauza administrativă nr. A756-1390/2010, etc.).

cheltuielilor, atunci, costul asistenței juridice secundare trebuie să fie rambursat în bugetul de stat nu mai târziu decât o lună de la plata indemnizației de asigurare pentru cheltuielile judiciare. Costul rambursat al asistenței juridice secundare nu trebuie să depășească cuantumul plății de asigurare pentru cheltuielile judiciare.

În cele din urmă, în cazul în care asistență juridică secundară a fost acordată unei persoane/unor persoane, care au prezentat dovezi precum că, din motive obiective, sunt în imposibilitatea de a beneficia de bunurile și fondurile lor (ale familiilor lor) și că, în rezultat, bunurile lor personale (ale familiei) și veniturile lor personale (ale familiei) pe care le pot accesa în mod liber, nu depășesc nivelul bunurilor și veniturilor stabilit de Guvern, iar circumstanțele s-au modificat, însă, persoanele vizate nu pot fi clasificate drept persoane cu nevoi financiare, acestea vor fi obligate să ramburseze la bugetul de stat costurile asistenței juridice secundare în termenul stabilit de SAJGS. În cazul în care persoana nu efectuează rambursarea, costurile sunt recuperate în conformitate cu procedura stabilită de lege.

2.2. Estonia

În Estonia, asistența juridică este reglementată de Legea privind asistența juridică garantată de stat¹⁹. În general, asistența juridică finanțată de stat este oferită în cadrul procedurilor extrajudiciare sau preliminare unui proces de judecată (în materie civilă, penală și contravențională), al procedurilor de executare, al procedurilor administrative, al procedurilor de control al constituționalității, în cadrul etapelor de pregătire a unui act juridic, alt gen de asistență sau reprezentare juridică. O persoană fizică poate beneficia de asistență juridică finanțată de stat în cazul în care aceasta, în momentul în care are nevoie de asistență juridică, nu are posibilitatea să achite pentru serviciile juridice competente din cauza situației sale financiare sau în cazul în care persoana poate să achite doar parțial sau în rate pentru serviciile de asistență juridică, or, în cazul în care situația financiară a persoanei nu-i permite să acopere necesitățile subzistenței de bază după operarea plății pentru serviciile de asistență juridică.

Asistența juridică garantată de stat presupune că, inițial, serviciul juridic este achitat din bugetul de stat; cu toate acestea, la acordarea asistenței juridice, persoana poate fi obligată să acopere parțial asistența juridică sau, după încheierea procesului în instanță, să ramburseze parțial sau integral cheltuielile de judecată.

I. Asistența juridică gratuită

Criteriile care permit acordarea asistenței juridice din partea statului depind de tipul de procedură pentru care se aplică asistența juridică.

În anumite cazuri, o persoană poate beneficia de asistență juridică finanțată de stat indiferent de situația sa financiară:

¹⁹ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/531052021004/consolide>

- în contextul procedurilor penale, bănuitul sau învinuitul, care este persoană fizică, are dreptul la un avocat în materie penală, atât în cadrul procedurilor preliminare (pe parcursul investigației preliminare), cât și în cadrul procesului de judecată;
- în contextul procedurilor contravenționale, o persoană fizică care face subiectul procedurilor, este în drept să beneficieze de un apărător în instanță, dacă persoana supusă procedurii are vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani sau nu se poate reprezenta din cauza unei tulburări psihice;
- în cadrul procedurilor de predare și extrădare, o persoană fizică care urmează să fie predată sau extrădată unui alt stat, din momentul arestării sale, are dreptul pentru a i se desemna un avocat.²⁰

În cazul în care se face evaluarea resurselor (este evaluată situația financiară), asistența juridică nu este garantată dacă costul serviciilor juridice, prezumtiv, nu depășește de două ori venitul mediu lunar al solicitantului, care este calculat în baza venitului mediu lunar din ultimele patru luni înaintea depunerii cererii, din care s-au mai dedus impozitele și plățile de asigurare obligatorie, sumele alocate pentru executarea unei obligații de întreținere rezultate din lege și, de asemenea, costurile rezonabile pentru locuință și transport.

La evaluarea situației financiare a unui solicitant, se iau în considerare bunurile și veniturile solicitantului precum și bunurile și veniturile membrilor familiei care locuiesc împreună cu acesta, numărul persoanelor aflate la întreținerea solicitantului, costurile rezonabile de locuință și alte circumstanțe relevante. Nu se iau în calcul bunurile care aparțin solicitantului, dar care, în condițiile legii, nu pot face obiectul unei cereri de plată. Locuința sau automobilul care aparțin solicitantului și care se află în uzul zilnic al acestuia și membrilor familiei care locuiesc împreună cu acesta, nu se iau în calcul atunci când numărul și valoarea locuinței și a automobilelor se corelează în mod echitabil cu dimensiunea, nevoile de circulație și veniturile familiei. În cazul în care persoana solicită asistență juridică garantată de stat pentru a depune o plângere împotriva unui membru de familie cu care locuiește împreună, la evaluarea situației financiare a solicitantului, nu se iau în considerare nici venitul membrului de familie vizat și nici bunurile care aparțin solicitantului.

În majoritatea cazurilor, se va depune o cerere pentru a beneficia de asistență juridică finanțată de stat. În cadrul procedurilor, pentru care legea impune participarea unui avocat, funcționarul responsabil este obligat să organizeze numirea unui avocat pentru persoana respectivă, iar depunerea cererii de către aceasta nu este necesară.

Participarea unui avocat în cadrul procesului de judecată este obligatorie în următoarele cazuri:

- participarea avocatului în materie penală la procesul de judecată este obligatorie pe toată durata procedurilor (atât la etapa de cercetare preliminară, cât și la etapa de judecare a cauzei) dacă, la momentul săvârșirii infracțiunii, persoana apărută era minoră; persoana este în imposibilitatea de a se apăra din cauza dizabilității sale psihice sau fizice sau dacă procesul de apărare este complicat din aceeași cauză; persoana este suspectată sau acuzată de o infracțiune pentru care se poate aplica detenție pe viață; interesele persoanei sunt în conflict cu interesele altei persoane care beneficiază de avocat; persoana se află în arest de cel puțin șase luni de zile; procedurile se desfășoară în cadrul urmăririi penale în cadrul procedurii accelerate (art. 45 din Codul de procedură penală²¹);
- în procedură penală începând cu examinarea dosarului penal (după finalizarea procedurilor preliminare procesului de judecată);

²⁰ <https://www.riigioigusabi.ee/frequently-asked-questions#Is-the-provision-of-state-legal-aid-free-of-charge>

²¹ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>

- în cadrul procedurilor judiciare privind o cauză penală;
- în procedurile de predare sau extrădare în altă țară, din momentul arestării persoanei;
- în cadrul proceselor de judecată cu privire la cauze contravenționale, dacă persoana supusă procedurii are vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani sau nu se poate reprezenta din cauza unei tulburări psihice;²²

II. Asistența juridică gratuită parțial

Asistența juridică din partea statului nu este întotdeauna gratuită. Așa cum s-a menționat mai sus, atunci când unei persoane i se acordă asistență juridică garantată de stat, aceasta poate fi obligată să plătească o parte din cost, să ramburseze total sau parțial cheltuielile de judecată după încheierea litigiului.

Asistența juridică din partea statului poate fi oferită în una dintre următoarele trei modalități (art. 8 din Legea privind asistența juridică garantată de stat):

- fără obligația de a compensa taxa de asistență juridică finanțată de stat sau costurile asociate asistenței juridice finanțate de stat;
- cu obligația de a compensa parțial sau total taxa de asistență juridică finanțată de stat sau costurile asociate asistenței juridice finanțate de stat într-o singură tranșă;
- cu obligația de a compensa parțial sau total taxa de asistență juridică finanțată de stat sau costurile asociate asistenței juridice finanțate de stat în rate;

La acordarea asistenței juridice de stat cu obligația de a compensa total sau parțial taxa pentru asistența juridică de stat și costurile aferente, instanța poate cere beneficiarului să plătească o sumă în avans. În cazul în care nu este achitat avansul, persoana nu beneficiază de asistență juridică oferită de stat. Necesitatea și cota compensării taxei pentru asistența juridică acordată de stat și costurile asistenței juridice de stat sunt determinate în hotărârea cu privire la acordarea asistenței juridice finanțate de stat.

III. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)

Asistența juridică finanțată de stat nu se acordă în următoarele cazuri (art. 8 din Legea privind asistența juridică garantată de stat):

- solicitantul este în măsură să-și asigure de sine stătător protecția personală și a drepturilor sale;
- solicitantul nu poate beneficia de protecția dreptului pentru care cere asistență juridică finanțată de stat;
- solicitantul ar putea suporta cheltuielile pentru serviciile juridice din contul bunurilor sale existente, care pot fi vândute fără dificultăți majore;
- costul serviciilor juridice, prezumtiv, nu depășește de două ori venitul mediu lunar al solicitantului, care este calculat în baza venitulului mediu lunar din ultimele patru luni înaintea depunerii cererii, din care s-au mai dedus impozitele și plățile de asigurare obligatorie, sumele alocate pentru executarea unei obligații de întreținere rezultate din lege și, de asemenea, costurile rezonabile pentru locuință și transport.

²² <https://www.riigioigusabi.ee/frequently-asked-questions/#Is-the-provision-of-state-legal-aid-free-of-charge>

- posibilitatea solicitantului de a-și proteja drepturile este în mod evident improbabilă din cauza circumstanțelor;
- se solicită asistență juridică finanțată de stat în vederea depunerii unei cerere de despăgubire pentru daune nepatrimoniale și nu există un interes public predominant în această privință;
- litigiul este asociat activităților comerciale ale solicitantului și nu prejudiciază drepturile acestuia care nu au legătură cu activitățile sale de afaceri;
- se solicită asistență juridică finanțată de stat pentru a proteja o marcă, un brevet, un model de utilitate, un desen industrial sau un design de circuite integrate sau o altă formă de proprietate intelectuală, cu excepția drepturilor care decurg din Legea drepturilor de autor;
- se solicită asistență juridică finanțată de stat într-o chestiune în care solicitantul are interese comune evidente cu o persoană care nu are dreptul să primească asistență juridică garantată de stat;
- se solicită asistență juridică finanțată de stat pentru a proteja un drept care a fost transferat solicitantului și există bănuiala că acest drept a fost transferat solicitantului anume pentru a beneficia de asistență juridică finanțată de stat;
- prestarea serviciilor juridice este garantată solicitantului în baza unui contract de asigurare a cheltuielilor de ordin juridic sau în baza unei asigurări obligatorii;
- eventualul profit pe care l-ar putea primi solicitantul în urma judecării cauzei este nerezonabil de mic comparativ cu costul estimat al asistenței juridice finanțate de stat.

Asistența juridică finanțată de stat nu se oferă nici pentru procedura de revizuire dacă motivele de revizuire nu sunt indicate în cererea pentru asistența juridică finanțată de stat, or, dacă, în baza motivelor de revizuire indicate, este evident că solicitantul are puține posibilități de a-și proteja drepturile, dacă a expirat termenul pentru depunerea unei cereri de revizuire. Curtea Supremă nu este obligată să justifice refuzul de acordare a asistenței juridice finanțate de stat.

IV. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat

Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică este reglementat în Capitolul 5 (Compensarea taxei de asistență juridică finanțată de stat și a costurilor asistenței juridice finanțate de stat) din Legea privind asistența juridică garantată de stat.

La pronunțarea deciziei cu privire la acordarea asistenței juridice finanțate de stat, instanța de judecată stabilește domeniul exact de aplicare al obligației de compensare a beneficiarului de asistență juridică finanțată de stat, de asemenea, stabilește o procedură detaliată de compensare ținând cont de domeniul obligației de compensare și de procedura de plată a compensației și plata în avans care a fost solicitată de la beneficiară. Conform art. 25, la încetarea serviciilor de asistență juridică, instanța de judecată stabilește obligația beneficiarului de asistență juridică finanțată de stat să compenseze, în măsura justificată și necesară, parțial sau total, taxele și costurile achitate avocatului de către stat.

În cazul în care intervin schimbări semnificative în situația financiară sau solvența beneficiarului de asistență juridică finanțată de stat, la solicitarea beneficiarului, a Ministerului Finanțelor sau a unei autorități guvernamentale din sfera sa de activitate, instanța de judecată poate modifica domeniul de aplicare a obligației de compensare de către beneficiarul de asistență juridică finanțată de stat sau procedura de compensare, care a fost stabilită înainte de acordarea serviciilor juridice.

În cazul acordării asistenței juridice finanțate de stat unei persoane suspectate sau acuzate într-o cauză penală sau contravențională, aceasta va fi obligată să compenseze taxa pentru asistența juridică finanțată de stat și cheltuielile aferente asistenței juridice finanțate de stat dacă este condamnată în materie penală sau în materie contravențională. În cazul în care persoana este achitată, toate cheltuielile sunt suportate din contul statului (art. 180 și 181 din Codul pe procedură penală²³).

În temeiul art. 27 (Scutirea de obligația de a compensa taxa de asistență juridică finanțată de stat și costurile de asistență juridică finanțată de stat), beneficiarul de asistență juridică finanțată de stat nu trebuie să compenseze taxa de asistență juridică finanțată de stat sau costurile de asistență juridică finanțată de stat, iar plata în avans achitată pentru îndeplinirea obligației de compensare este rambursată beneficiarului după cum urmează:

- în judecarea unei cauzei civile, oponentul este obligat să achite integral sau parțial cheltuielile de judecată – în măsura în care cheltuielile de judecată sunt suportate de către oponent;
- a fost desemnat un reprezentant al persoanei într-o procedură civilă necontencioasă prin petiție și fără cererea persoanei;
- instanța de contencios administrativ admite parțial sau total recursul persoanei - în măsura în care este acceptat recursul;
- instanța de contencios administrativ încheie procedura în cauză în conexiune cu aprobarea unui compromis;
- autoritatea de contencios administrativ admite parțial sau total recursul intrainstituțional al persoanei - în măsura în care este acceptat recursul intrainstituțional;

Persoana care a beneficiat de asistență juridică finanțată de stat în cadrul procedurilor penale sau contravenționale este, în anumite cazuri, scutită de obligația de a compensa taxa de asistență juridică finanțată de stat și costurile aferente (Capitolul 7 din Codul de procedură penală sau punctul 23 și subsecțiunea 1 din punctul 38 din Codul de procedură contravențională).

2.3. Țările de Jos

În Țările de Jos, oricine are nevoie de asistență juridică calificată, dar este în imposibilitatea de a suporta costurile, este în drept să beneficieze de prevederile Legii cu privire la asistența juridică²⁴. Consiliul de asistență juridică (CAJ) supraveghează procesul de acordare a asistenței juridice în toată țara.

În esență, sistemul olandez de asistență juridică este un model triplu, care oferă asistență juridică pe trei direcții: (I) o dispoziție preliminară publică – Ghid juridic (*Rechtwijzer*), (II) asistență juridică primară publică - Ghișee pentru servicii juridice și (III) asistență juridică secundară privată - avocat sau mediator personal.

În sistemul olandez, nivelul preliminar de asistență juridică este asigurat de Ghidul judiciar, care reprezintă în sine un portal online cu informații juridice (www.rechtwijzer.nl). Site-ul oferă recomandări și soluții posibile pentru cele mai comune probleme, cum ar fi divorțul.

²³ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>

²⁴ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0006368/2022-01-01>

În Olanda, asistența juridică primară este oferită de Ghișeele pentru servicii juridice, care sunt finanțate în totalitate de CAJ, în baza unui buget închis. Consiliul de asistență juridică (înființat ca o structură separată) este reprezentat prin cele 30 de oficii deschise în toată țara, conectate între ele printr-un site web și un centru de apeluri. Există mai multe canale accesibile, cu ajutorul cărora, potențialii clienți pot solicita ajutorul Consiliului de asistență juridică: site-ul web, e-mail, telefon²⁵, ghișeu sau referire pentru o oră de consultație. Toate serviciile sunt gratuite.

În Țările de Jos, asistența juridică secundară presupune asistența unui avocat sau a unui mediator personal. Avocatul (sau mediatorul) solicită de la CAJ, în numele clientului său, un certificat de asistență juridică. În cazul în care asistența juridică este acordată, se emite un document care permite avocatului în cauză să se ocupe de dosar. Avocații și mediatorii sunt plătiți de CAJ pentru serviciile lor oferite clienților cu resurse financiare limitate. De asemenea, este de remarcat că în urma hotărârii *Salduz* (2009) pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, suspectii au dreptul să consulte un avocat înainte de a fi audiați la poliție. Pentru asemenea cazuri și altele similare, sistemul de certificare nu prea funcționează. Respectiv, în afară de certificate, CAJ mai oferă și avocați din oficiu.

I. Asistența juridică gratuită

Asistența preliminară și cea inițială sunt gratuite. Persoanele care solicită asistență juridică secundară sunt îndemnate să viziteze ghișeul pentru servicii juridice înainte de a se adresa unui avocat (această încurajare se face prin acordarea unei reduceri la contribuția individuală - a se vedea în continuare).

Persoanele care au fost arestate pot beneficia de asistența gratuită și imediată a unui avocat (asistență juridică urgentă), indiferent de posibilitățile financiare ale persoanei arestate. Cu toate acestea, imediat după încheierea perioadei inițiale a arestului, persoanele trebuie să solicite asistență juridică prin intermediul Consiliului de asistență juridică, care implică un test de evaluare a resurselor și a criteriului temeiniciei cazului.

Asistența juridică secundară în Țările de Jos are la bază sistemul de certificare. Pentru a obține un certificat, avocatul (înregistrat deja la CAJ) trebuie să depună o cerere la CAJ în numele clientului său. După care CAJ verifică dacă este completat testul ce vizează bunurile și veniturile.

La baza eligibilității pentru asistență juridică stă atât evaluarea veniturilor anuale ale clientului, cât și bunurile din proprietatea acestuia. CAJ verifică datele personale ale clientului în registrul local de evidență a populației, de asemenea, este verificată averea și veniturile solicitantului la organele fiscale. De asemenea, acest lucru se poate realiza cu ajutorul unui „cod numeric personal olandez” (BNS); acesta este un cod numeric unic pe care-l primește fiecare cetățean olandez atunci când se înregistrează în registrul municipal de evidență a populației. Conexiunea online cu autoritățile fiscale permite Consiliului de Asistență Juridică să obțină rapid informații cu privire la veniturile și averea solicitantului.

După completarea evaluării resurselor, CAJ trece la evaluarea criteriului temeiniciei – examinează semnificația problemei juridice. Cu toate acestea, dacă avocatul cooperează în baza principiului „încrederii maxime”²⁶,

²⁵Acum câțiva ani, a fost deschis un centru de apel mare, care are circa 40 de angajați.

²⁶Principiul încrederii maxime implică faptul că CAJ, avocații și mediatorii lucrează împreună în baza transparenței, a încrederii și a înțelegerii reciproce.

evaluarea temeiniciei se consideră a fi îndeplinită - CAJ are încredere în evaluarea avocatului. ²⁷ În cadrul procesului de evaluare a temeiniciei problemei juridice, CAJ ia în considerare costurile asociate dosarului și dacă este necesară angajarea unui avocat sau inițierea procesului de judecată.

În cazul în care o persoană este privată de libertate, este victima crimelor violente și a infracțiunilor sexuale sau aparține altor grupuri vulnerabile, asistența juridică este oferită gratuit. În majoritatea altor cazuri, se impune contribuția financiară (finanțarea parțială) a beneficiarului de asistență juridică.

II. Asistența juridică gratuită parțial

De regulă, costul asistenței juridice secundare nu este acoperit doar de CAJ, ci este suportat parțial de către client (art. 35 din Legea privind asistența juridică garantată de stat). Deși, deseori, acoperă doar o mică parte a cheltuielilor reale, contribuția personală are menirea de a determina clienții să estimeze cu atenție avantajele și dezavantajele implicării unui avocat în problemă și să descurajeze cazurile nesențioase. Cu toate acestea, așa cum s-a menționat mai sus, excepțiile sunt admise adesea în dreptul penal, atunci când solicitanții sunt scutiți de contribuțiile personale (pentru persoanele private de libertate, victimele crimelor violente și ale infracțiunilor sexuale, săraci).

În 2020, contribuția care trebuia să fie achitată de către client varia între 203 EUR și 853 EUR per caz (în funcție de venit). Așa cum s-a menționat și mai sus, pentru a încuraja cetățenii să consulte Ghișeele pentru servicii juridice înainte de a solicita consultarea unui avocat, se oferă o reducere de 53 EUR la contribuția individuală pentru cei care solicită asistență juridică inițială.

Veniturile unei persoane determină, în mare parte, dacă aceasta are sau nu dreptul la asistență juridică (cu excepția cazurilor penale). Nu pot beneficia de asistență juridică persoanele care înregistrează în familie un venit anual de 41 600 EUR (inclusiv veniturile partenerului), iar pentru celibatari, acest indice este de 29 400 EUR anual. Dacă veniturile înregistrate sunt sub indicii de mai sus, asistența juridică este parțial finanțată de stat.

În anul 2020, beneficiarul de asistență juridică trebuia să achite următoarele contribuții:

Taxable annual income: married/ single with child(ren)	Client's contribution		Taxable annual income: single
	Without discount	With discount	
≤ € 27,500	€ 203	€ 148	≤ € 19,800
€ 27,501 t/m €28,500	€ 373	€ 318	€ 19,801 t/m € 20,500
€ 28,501 t/m € 29,800	€ 533	€ 478	€ 20,501 t/m € 21,600
€ 29,801 t/m € 33,300	€ 694	€ 639	€ 21,601 t/m € 23,500
€ 33,301 t/m € 39,400	€ 853	€ 798	€ 23,501 t/m € 27,900

²⁷La sfârșitul anului 2020, mai mult de trei sferturi din certificate au fost eliberate avocaților și mediatorilor care lucrau în baza principiului încrederii maxime.

Tabelul respectiv a fost un pic diferit (cu sume mai mari/mici) pentru cazuri de divorț, mediere și asistență pentru minori (asistență juridică pentru cel mult 3 ore).

III. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)

Conform art. 12 alin. 2 din Legea privind asistența juridică garantată de stat, asistența juridică nu se acordă dacă:

- cererea este vădit nefondată;
- costurile asociate asistenței juridice, care urmează să fie acordată, nu sunt într-o proporție rezonabilă cu importanța cazului;
- cererea pentru asistență juridică vizează o procedură penală și există probabilitatea ca, în baza standardului care a fost încălcat, să fie aplicată o amendă mai mică în raport cu venitul;
- cererea pentru asistență juridică este înaintată de către o persoană juridică, care a fost creată în scopul procedurilor judiciare;
- interesul juridic al cererii vizează exercitarea independentă a unei profesii sau afaceri, cu excepția cazului în care (i) continuarea exercitării profesiei sau a afacerii, în condițiile în care nu este o entitate juridică, depinde de rezultatul asistenței juridice solicitate sau (ii) activitatea profesională ori compania și-a sistat activitatea cu cel puțin un an în urmă, iar solicitantul a fost implicat în procese judiciare de prima instanță în calitate de pârât, iar costul asistenței juridice nu poate fi rambursat altfel;
- intră sub incidența unui interes juridic care este prezentat unui organism internațional abilitat cu administrarea justiției printr-un tratat sau structură internațională similară, iar instituția însăși prevede dreptul la rambursarea asistenței juridice;
- vizează un interes pe care, se preconizează în mod rezonabil, că solicitantul îl poate reprezenta el însuși, în caz de necesitate, cu asistența altei persoane sau instituții ale căror activități nu interferează cu sfera de aplicare a Legii privind asistența juridică garantată de stat.

Ulterior, CAJ poate modifica, sista sau anula numirea unui avocat pentru asistența juridică dacă (art. 33 din Legea privind asistența juridică):

- asistența juridică a fost oferită în baza unor informații incorecte sau incomplete cu privire la natura sau interesul implicat, la capacitatea financiară a solicitantului sau la reședința acestuia;
- solicitantul refuză cooperarea necesară pentru a asigura prezentarea corespunzătoare a dosarului său;
- solicitantul nu achită contribuția care-i revine sau alte costuri pentru care se face responsabil, sau nu plătește avansul dacă i s-a cerut să facă acest lucru;
- capacitatea financiară a solicitantului pare să se fi ameliorat considerabil înainte de încetarea acordării asistenței juridice;
- rezultă că o altă numire acoperă, de asemenea, interesul juridic pentru care a fost făcută desemnarea curentă.

IV. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat

În conformitate cu legislația olandeză, dacă, în temeiul Codului de procedură civilă, a fost desemnat un avocat, iar sentința pe numele condamnatului a devenit definitivă, CAJ poate pretinde de la acesta costurile asistenței juridice acordate dacă capacitatea sa financiară depășește sumele care oferă dreptul la asistență juridică.

În cazul în care asistența juridică se sistează sau anulează din moment ce se constată că a fost oferită în baza unor informații incorecte sau incomplete cu privire la natura sau interesul implicat sau cu privire la capacitatea financiară a solicitantului sau la reședința acestuia, costurile pot fi recuperate de la beneficiarul asistenței juridice;

2.4. Belgia

În Belgia, principiile și definițiile fundamentale privind asistența juridică, atât primară, cât și secundară, sunt stabilite în Cartea IIIbis - Asistență juridică primară și secundară (art. 508/1 - 508/25) din Codul judiciar²⁸. Asistența juridică poate fi oferită atât în contextul cauzelor civile, cât și penale, precum și în orice alte proceduri (judiciare, administrative, arbitrale).

Asistența juridică primară este oferită sub formă de informații practice, informații juridice, o primă opinie juridică sau redirectionarea către o instituție sau organizație specializată. Aceste aspecte țin de competența comunităților. La modul practic, asistența primară constă într-o consultație tete-a-tete în timpul orelor de lucru sau al unei întâlniri programate, sau într-o consultație la telefon. Asistența primară este oferită gratuit.

Asistența juridică secundară presupune asistența oferită unei persoane fizice sub forma unui aviz juridic detaliat sau a unei asistențe juridice, în afara sau în cadrul unei proceduri sau asistență într-un proces, inclusiv reprezentare. Asistența juridică secundară este asigurată de către Birourile de asistență juridică (BAJ). Un birou de asistență juridică este înființat la fiecare Barou de avocați de către Consiliul Uniunii Avocaților. Avocații desemnați de Birourile de asistență juridică să intervină în cadrul asistenței juridice secundare sunt înscrși pe lista întocmită anual de barourile de avocați. Asistența juridică secundară poate fi gratuită sau parțial gratuită.²⁹

I. Asistența juridică gratuită

Decretul regal din 18 decembrie 2003 prin care se determină condițiile de acces la asistența juridică secundară total sau parțial gratuită și la asistența judiciară, definește cerințele pentru a putea beneficia de asistență juridică secundară total sau parțial gratuită și asistență juridică.

Următoarele categorii de persoane pot beneficia de asistență juridică cu titlu gratuit:

- o persoană singură, care probează cu orice document ce urmează să fie verificat de Biroul de asistență juridică, că venitul său net lunar nu depășește 1 426 EUR pe lună;

²⁸ <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/1967/10/10/1967101053/justel>

²⁹ Cu referire la asistența juridică din Belgia, consultați și „Aide juridique”, Advocats.be. Disponibil la adresa: https://carrefourdesstagiaires.com/wp-content/uploads/2021/09/Avocat_AIDE-JURIDIQUE_2021-6.pdf

- o persoană singură, care are pe cineva la întreținere sau o persoană care conviețuiește cu soț/soție sau altă persoană cu care formează o familie și probează cu orice document ce urmează să fie verificat de Biroul de asistență juridică, că venitul net lunar al familiei nu depășește 1 717 EUR pe lună;

Pentru determinarea venitului menționat mai sus, pentru fiecare persoană aflată la întreținere se ia în calcul o deducere de 20% din salariul minim de existență.

De menționat că, pe lângă salarii, veniturile care se iau în calcul mai includ veniturile obținute din bunurile mobile și imobile, asigurări de capital sau protecție juridică și alte asigurări.

Se presupune că unele persoane nu dispun de suficiente mijloace de existență, precum beneficiarii/beneficiarele de alocații sociale sau asistență socială, venituri garantate pentru persoanele în etate, cele în detenție și solicitanții de azil, etc.

Art. 508/13/1.

2. În condițiile în care probele contrare lipsesc, se presupune că persoana nu dispune de suficiente mijloace de existență, așa cum indică art. 508/13 alin. 1:

- beneficiarul de un salariu minim de existență sau plăți de asistență socială, la prezentarea a cel puțin deciziei valabile a instituției publice de asistență socială
 - beneficiarii plăților cu statut de venit garantat pentru persoanele în etate la prezentarea, cel puțin, a certificatului anual eliberat de Oficiul Național de Pensii
 - beneficiarii plăților pentru înlocuirea veniturilor pentru persoanele cu dizabilități, cu prezentarea cel puțin a deciziei ministrului responsabil pentru securitatea socială sau a funcționarului publice delegate de acesta
 - o persoană care are la îngrijire un copil și beneficiază de alocații familiale garantate, cu prezentarea cel puțin a certificatului eliberat de structura regională pentru alocații familiale
 - chiriașii locuințelor sociale, care, în regiunea flamandă și regiunea capitalei Bruxelles, achită o chirie egală cu jumătate din arenda de bază sau, în Regiunea Valonă, achită chiria minimă, cu prezentarea cel puțin a ultimei fișe de calcul a chiriei
 - persoana aflată în detenție, cu prezentarea actelor care confirmă statutul de deținut;
 - acuzatul menționat în art. 216 lit. d) - art. 216 lit. f) din Codul de procedură penală
 - o persoană bolnavă mintal, din perspectiva procedurii stabilite în Legea cu privire la protecția persoanelor bolnave mintal din 26 iunie 1990, la prezentarea documentelor confirmative
 - un cetățean străin, pentru depunerea unei cereri pentru permis de ședere sau a unui recurs administrativ sau judiciar împotriva unei decizii aprobate, în conformitate cu prevederile Legii cu privire la accesul pe teritoriu, reședința, stabilirea și expulzarea străinilor, din 15 decembrie 1980, cu prezentarea documentelor justificative
 - un solicitant de azil sau o persoană care solicită statutul de persoană strămutată, cu prezentarea documentelor justificative
 - o persoană îndatorată în exces, cu prezentarea declarației sale personale prin care solicită asistență juridică secundară în vederea introducerii unei proceduri colective de decontare a datoriilor.
4. Accesul la asistența juridică este gratuit pentru minori la prezentarea documentului de identitate sau oricare alt document care-i confirmă statutul

II. Asistența juridică gratuită parțial

În cazul în care veniturile unei persoane sunt peste limita care să-i permită să beneficieze de asistența juridică total gratuită, dar sub limita stabilită, aceasta poate beneficia de asistență juridică gratuită parțial. Asistența juridică gratuită parțial este reglementată în art. 508/13/2 din Codul judiciar.

Conform art. 508/13/2 din Codul judiciar, pot beneficia de asistența juridică gratuită parțial următoarele categorii de persoane:

- o persoană singură, care probează cu orice document ce urmează să fie verificat de Biroul de asistență juridică, că venitul său net lunar se încadrează în limitele de 1 426 de euro - 1 717 euro pe lună;
- o persoană singură, care are pe cineva la întreținere sau o persoană care conviețuiește cu soț/soție sau altă persoană cu care formează o familie și probează cu orice document ce urmează să fie verificat de Biroul de asistență juridică, că venitul net lunar al familiei se încadrează în limitele 1 717 EUR – 1 907 EUR pe lună;

Pentru determinarea venitului menționat mai sus, pentru fiecare persoană aflată la întreținere se ia în calcul o deducere de 20% din salariul minim de existență.

Persoana care beneficiază de asistență juridică gratuită parțial, trebuie să-și asume o parte din cheltuielile pentru asistența juridică (contribuția proprie). Cuantumul contribuției variază între 25 și 125 de EUR și crește la diferența dintre veniturile solicitantului și sumele pragurilor de venit pentru accesul la asistență juridică gratuită total.

Contribuția proprie este achitată avocatului. Conform art.508/17 din Codul judiciar, avocatul nu își va începe activitatea până când nu a primit plata contribuției decât dacă există o excepție sau dacă avocatul renunță la încasarea contribuțiilor sau acordă o întârziere la plată.

III. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)

Sunt respinse cererile ce vizează cazuri care par să fie evident inadmisibile sau vădit nefondate (spre exemplu, a expirat termenul de recurs, cârcotaș, etc.). Birourile de asistență juridică (BAJ) pot, de asemenea, să desemneze un avocat care să emită o opinie inițială (în scris sau verbal) dacă cazul este sau nu vădit nefondat/inadmisibil. Decizia cu privire la refuzul asistenței juridice este motivată și poate fi atacată cu recurs în primă instanță la Tribunalul de dreptul muncii (art. 508/15 și 508/16 din Codul judiciar).

Conform art. 508/18, BAJ poate, din oficiu sau la cererea motivată a avocatului, să sisteze asistența juridică secundară în cazul în care constată că beneficiarul nu a îndeplinit sau nu mai întrunește condițiile prevăzute în art. 508/13 sau dacă beneficiarul nu cooperează în mod evident la apărarea intereselor sale. De asemenea, Biroul de asistență juridică poate sista asistența juridică secundară la cererea motivată a avocatului, dacă acesta constată că intervenția sa nu ar aduce nicio plusvaloare.

IV. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat

Conform prevederilor art. 508/20, suma alocată pentru asistența juridică secundară poate fi recuperată de către Trezorerie de la beneficiarul unui astfel de ajutor:

- dacă se constată că a intervenit o modificare la capitolul bunurile, veniturile sau cheltuielile beneficiarului și că, prin urmare, acesta este în măsură să plătească;
- dacă persoana respectivă a beneficiat de intervenția avocatului în așa fel încât dacă acest beneficiu ar fi existat la momentul depunerii cererii, acest ajutor nu ar fi fost acordat, cu condiția ca aceste sume să nu fi fost primite de avocat întru aplicarea art. 508/19ter;
- dacă asistența a fost oferită în baza unor declarații false sau prin alte mijloace frauduloase.

Acest gen de recuperare este interzis după cinci ani de la data emiterii deciziei de acordare a asistenței juridice gratuit, fie parțial, fie total, însă, termenul de prescripție nu poate fi mai mic de un an de la data la care avocatul a primit compensația.

Cât privește persoanele care dispun de asigurare pentru cheltuieli juridice, în condițiile prevăzute de lege, dacă beneficiarul are dreptul la asigurarea pentru cheltuieli juridice, avocatul desemnat va informa Biroul, iar Trezoreria se va subroga în drepturile beneficiarului până la valoarea asistenței juridice acordate pe care și-a asumat-o.

2.5. Franța

Sistemul de asistență juridică din Franța este reglementat prin Legea nr. 91-647 cu privire la asistența juridică³⁰ și Decretul de implementare a acesteia nr. 91-1266 din 19 decembrie 1991. Asistența juridică include două tipuri de servicii: asistența juridică primară și asistența juridică secundară. Asistența juridică primară presupune consultare și asistență juridică în cadrul procedurilor non judiciare. Sistemul este implementat printr-o rețea de centre de consultanță juridică, care oferă consultanță juridică gratuită. Acestea sunt amplasate în fiecare dintre principalele orașe. Asistența juridică secundară se oferă în contextul procedurilor judiciare, precum și al procedurilor extrajudiciare de soluționare a disputelor civile, penale și administrative. La nivel național, Consiliul Național pentru Asistență Juridică este o instituție consultativă care, în mod principal, este responsabilă pentru colectarea tuturor informațiilor cantitative și calitative privind funcționarea sistemului de asistență juridică, înaintarea către autoritățile publice a tuturor măsurilor de natură să-l îmbunătățească și pentru elaborarea rapoartelor anuale privind activitatea sistemului de asistență juridică. La nivel local, comitetele pentru asistență juridică, care sunt instituite în cadrul celor 164 de judecătoria de primă instanță, primesc cererile și determină eligibilitatea acestora pentru asistența juridică.

I. Asistența juridică gratuită

În Franța, persoanele fizice de naționalitate franceză și cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene sunt eligibili pentru asistență juridică. Persoanele de naționalitate străină, dar care locuiesc și au reședință permanentă în Franța, de asemenea, au dreptul la asistență juridică. Cu toate acestea, asistența juridică

³⁰https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000537611?init=true&page=1&query=91-647&searchField=ALL&tab_selection=all

poate fi acordată în mod excepțional persoanelor care nu îndeplinesc aceste condiții, dacă situația lor merită a fi luată în considerare, având în vedere obiectul litigiului sau costurile previzibile ale procedurii. Mai mult, asistența juridică este oferită străinilor care nu întrunesc condițiile de reședință, atunci când sunt minori, martori asistați, inculpați, acuzați, condamnați și în alte cazuri (art. 3 din Legea cu privire la asistența juridică).

Asistența juridică este oferită persoanelor ale căror resurse nu sunt suficiente pentru a-și putea apăra drepturile în instanță. Asistența este totală sau parțială. Pentru a fi eligibil, solicitantii trebuie să probeze că veniturile lor lunare se poziționează sub anumite plafoane stabilite prin decret de *Consiliul de Stat*. Pe lângă aceasta, sunt evaluate toate bunurile aflate în posesia lor. La evaluarea bunurilor se ține cont de mijloacele soțului/soției solicitantului de asistență juridică și ale persoanelor care locuiesc în familia solicitantului, cu excepția cazului în care procedura este între soți sau persoane care locuiesc în aceeași casă. Plafonul veniturilor este revizuit anual în conformitate cu indicele prețurilor de consum, cu excepția tutunului.

În anumite cazuri, evaluarea resurselor nu se aplică (spre exemplu, în cazul minorilor care figurează în dosare penale, al victimelor violenței în familie, al victimelor atentatelor la viața și integritatea persoanei, precum și al moștenitorilor acestora care trebuie să beneficieze de dreptul la asistență juridică în vederea inițierii unei acțiuni civile pentru daune rezultate din vătămarea corporală etc.).

II. Asistența juridică gratuită parțial

Asistență juridică gratuită parțial acoperă o parte din onorariile avocatului. Suma pe care trebuie să o achite beneficiarul depinde de veniturile acestuia și dacă are persoane la întreținere.

Următoarele plafoane sunt stabilite pentru anul 2022 (acestea se revaluează în fiecare an în funcție de evoluția prețurilor de consum, cu excepția tutunului):

- 11 580 EUR pentru a beneficia de asistență juridică total gratuită
- 17 367 EUR pentru a beneficia de asistență juridică gratuită parțial

Valoarea plafoanelor crește cu: 18% din plafonul total de asistență pentru primele două persoane aflate în întreținere; 11,37% din plafonul pentru asistența totală de la a 3-a persoană aflată la întreținere.

O persoană poate beneficia de asistență juridică total gratuită (100%) dacă venitul său fiscal de referință și valoarea bunurilor și a imobilelor nu depășește limitele de mai jos (datele sunt valabile pentru persoanele singure, pentru cele care au pe cineva la întreținere se stabilesc limite diferite):

- Venitul fiscal de referință: 11 580 EUR
- Valoarea patrimoniului mobil: 11 580 EUR
- Valoarea patrimoniului: 34 734 EUR

Venitul fiscal de referință	Rata asistenței juridice
Mai puțin sau echivalent cu 11 580 EUR	100%
Între 11 581 și 13 688 EUR	55%
Între 13 689 și 17 367 EUR	25%

Sursa <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F18074?lang=en>

În cazul asistenței juridice gratuite parțial, avocatul are dreptul la un onorariu suplimentar liber negociat din partea beneficiarului. Un acord preliminar stabilește cuantumul și condițiile de plată a acestei taxe suplimentare, care trebuie să fie compatibilă cu resursele și valoarea bunurilor beneficiarului (această sumă suplimentară va fi verificată de instituțiile statului). Iar la încheierea acordului se va ține cont de complexitatea dosarului, seriozitatea și costurile impuse de natura cauzei. În anumite cazuri, atunci când baroul, din care face parte avocatul, stabilește o modalitate de evaluare a onorariilor, în baza acestora se calculează suma care urmează să fie achitată de clientul asistenței juridice.

III. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)

Conform prevederilor art. 7 din Lege, asistența juridică se acordă persoanei a cărei cauză nu pare vădit inadmisibilă, lipsită de temei sau abuzivă, în special, din cauza numărului de cereri și a caracterului lor repetitiv sau sistematic. Această condiție nu se aplică pârâtului din cadrul acțiunii, persoanei responsabile civilmente, martorului asistat, persoanei acuzate, inculpatului, învinutului, condamnatului și persoanei supuse procedurii înfățișării pentru recunoașterea prealabilă a vinovăției. Totodată, dacă nu există mijloace credibile de recurs care pot să fie invocate, nu se acordă asistența juridică solicitantului în cazuri de recurs.

IV. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat

Asistența juridică poate fi retrasă la solicitarea oricărei părți interesate sau din oficiu de către Biroul de asistență juridică:

- în cazul în care, la solicitarea asistenței, au fost făcute declarații false sau au fost prezentate documente neconforme
- atunci când procedura inițiată de beneficiarul de asistență juridică a fost calificată drept tergiversată și abuzivă.

În cazul în care asistența este revocată, toate costurile și taxele pentru avocați, executorii judecătorești, experți, etc., trebuie să fie achitate de către justițiabilul căruia i s-a retras asistența.

Art. 43 din Legea cu privire la asistența juridică prevede că atunci când partea care este obligată să suporte cheltuielile de judecată nu beneficiază de asistență juridică, aceasta trebuie să restituie Trezoreriei Publice sumele suportate de stat la acordarea asistenței juridice în cauza respectivă. Cu toate acestea, din considerente de corectitudine sau având în vedere situația economică a acestei părți, judecătorul poate dispune de a o scuti total sau parțial de această rambursare. La rândul său, Trezoreria Publică are la dispoziție 5 ani după pronunțarea deciziei de judecată pentru a declanșa procedura de recuperare.

În Ucraina, sistemul de asistență juridică include asistența juridică primară și asistența juridică calificată (secundară). Conform Constituției Ucrainei și Legii cu privire la asistența juridică³¹, toate persoanele care se află sub jurisdicția Ucrainei au dreptul la asistență juridică primară. Asistența juridică primară include servicii juridice precum furnizarea de informații juridice, consultări și clarificări pe marginea aspectelor juridice; asistență la formularea contestațiilor, a cererilor și a altor acte de natură juridică (cu excepția actelor de procedură în instanță); acordarea de asistență în vederea asigurării accesului la asistență juridică secundară gratuită și mediere.

Asistența juridică calificată include apărarea beneficiarului, reprezentarea acestuia în instanță, instituții guvernamentale, structuri autonome, în fața altor persoane, întocmirea actelor de procedură în instanța de judecată.

Centrul de coordonare pentru acordarea asistenței juridice (în continuare CCAJ), a fost înființat în cadrul Ministerului Justiției și reprezintă instituția principală de coordonare în ceea ce privește acordarea asistenței juridice.

I. Asistența juridică gratuită

Conform Legii cu privire la acordarea asistenței juridice și altor acte normative conexe ale Ucrainei, dreptul la asistență juridică calificată este atribuit următoarelor categorii de persoane (art. 14 din Lege):

- persoanele aflate sub jurisdicția Ucrainei ale căror venit lunar nu depășește de două ori cuantumul minimului de existență, care este calculat și aprobat conform legislației pentru persoanele care aparțin principalelor grupuri sociale și demografice din Ucraina, precum și persoanele cu dizabilități care beneficiază de pensii sau alocații sociale valoarea cărora nu depășește de două ori cuantumul minimului de existență pentru persoanele cu nevoi speciale;
- copiii, inclusiv cei orfani, copiii privați de grija părintească, copiii care sunt în circumstanțe dificile, copiii care au avut de suferit în urma ostilităților sau a conflictelor armate;
- persoanele strămutate intern (mai multe grupuri enumerate în lege);
- persoanele care sunt în arest administrativ sau detenție administrativă;
- persoanele care, în conformitate cu legislația procesual penală, se consideră a fi în detenție;
- persoanele în raport cu care s-a aplicat măsura preventivă sub formă de arest;
- persoana acuzată în cadrul procedurilor penale și în raport cu care, conform Codului de procedură penală a Ucrainei, a fost numit un apărător de către anchetator, procuror, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată, să ofere servicii de apărare prin desemnare sau să desfășoare o acțiune procedurală separată, precum și persoanele condamnate la închisoare cu executare, detenție în batalionul militar al armatei sau restricționarea libertăților;
- persoanele care fac obiectul Legii ucrainene cu privire la refugiați și persoanele cu nevoi de protecție suplimentare sau temporare; persoanele care au solicitat recunoașterea statutului de apatrid;

³¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

persoanele care nu dețin documente care să le confirme identitatea și statutul de cetățean al Ucrainei;

- mai multe grupuri de veterani de război și membrii familiilor veteranilor de război decedați;
- persoanele în privința cărora se examinează în instanță limitarea capacităților sale civile, recunoașterea incapacității unei persoane sau revizuirea capacității civile a unei persoane;
- persoanele în privința cărora instanța de judecată examinează necesitatea îngrijirii psihiatrice obligatorii;
- persoanele care au fost reabilitate în conformitate cu legislația Ucrainei (în ceea ce privește problemele legate de reabilitare);
- persoanele care au avut de suferit de pe urma violenței domestice și a violenței în bază de gen;
- victimele ale infracțiunilor împotriva libertății și integrității sexuale, ale torturii sau ale maltratării în timpul ostilităților sau al conflictelor armate, în cadrul proceselor penale inițiate în urma comiterii unor asemenea infracțiuni;
- avertizorii de integritate în conexiune cu informațiile oferite de aceștia cu privire la actele și crimele de corupție.

În conformitate cu prevederile Codului de procedură penală al Ucrainei³², anchetatorul, procurorul, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată se obligă să asigure participarea unui avocat în cadrul proceselor penale în situațiile în care (art. 49):

- în conformitate cu prevederile art. 52 din Codul de procedură penală, participarea unui avocat este obligatorie, iar bănuitul sau învinuitul nu a angajat unul;
- bănuitul, învinuitul a depus o cerere pentru implicarea unui avocat care să-l apere, însă, din lipsă de fonduri sau alte motive obiective nu-l poate angaja pe cont propriu;
- anchetatorul, procurorul, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată decide că circumstanțele procesului penal implică participarea obligatorie a unui avocat, iar bănuitul, învinuitul nu are unul.

Codul de procedură penală stabilește participarea obligatorie a unui avocat în următoarele cazuri:

Articolul 52. Participarea obligatorie unui avocat

1. Participarea unui avocat este obligatorie în cadrul procedurilor penale la judecarea crimelor deosebit de grave. În asemenea cazuri, implicarea avocatului este asigurată din momentul în care persoanei i se atribuie statutul de bănuit.

2. În alte cazuri, participarea obligatorie a unui avocat este asigurată în cadrul procedurilor penale:

1) în raport cu o persoană sub 18 ani, care are statut de bănuit sau învinuit de înfăptuirea unui delict penal - din momentul în care se stabilește că persoana este minoră sau apar dubii că este majoră;

2) în raport cu persoanele în privința cărora se examinează aplicarea măsurilor corective de natură educativă - din momentul în care se stabilește că persoana este minoră sau apar dubii că este majoră;

³² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3) în raport cu persoanele care, din cauza unei dizabilități psihice sau fizice (deficiențe de vorbire, vâz sau auz) sunt în imposibilitatea de a-și exercita pe deplin drepturile - din momentul în care se constată aceste dizabilități;

4) în raport cu persoanele care nu vorbesc limba în care se desfășoară procesul penal - din momentul în care se constată acest fapt;

5) în raport cu persoanele în privința cărora se examinează aplicarea măsurilor coercitive de natură medicală sau se decide asupra aplicării acestora - din momentul în care se stabilește că persoana suferă de o afecțiune psihică sau apar alte informații care generează dubii în legătură cu sănătatea sa;

6) în ceea ce privește reabilitarea unei persoane decedate - din momentul în care apare dreptul la reabilitarea unei persoane decedate;

{Clauza 7 din partea a II-a a art. 52 se exclude în temeiul Legii nr. 767-VII din 23.02.2014}

8) în raport cu persoanele în privința cărora se desfășoară o anchetă penală specială sau proceduri judiciare speciale - din momentul adoptării deciziei procesuale relevante;

9) în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției între procuror și bănuțit sau învinuit - din momentul inițierii unui asemenea acord.

II. Asistența juridică gratuită parțial

Legea cu privire la asistența juridică din Ucraina nu reglementează asistența juridică gratuită parțial.

III. Cereri multiple pentru asistența juridică

Persoanele care au dreptul la asistența juridică din considerentul posibilității financiare reduse precum și alte grupuri de beneficiari de asistență juridică au dreptul de a beneficia de asistență juridice de cel mult 6 ori într-un an bugetar și nu mai mult de 6 dispoziții simultane pentru asigurarea asistenței juridice calificate eliberate de centrele pentru asigurarea asistenței juridice calificate garantate de stat (art. 14, alin. 3 din Legea cu privire la asistența juridică).

IV. Restricții în beneficierea de asistență juridică (refuzul de acordare a asistenței juridice calificate)

În conformitate cu prevederile art. 20 din Legea cu privire la asistența juridică (temei de refuz pentru acordarea asistenței juridice calificate gratuite), unei persoane i se poate refuza acordarea asistenței juridice calificate gratuite dacă se constată cel puțin unul din următoarele motive:

- solicitantul nu aparține niciunui grup de persoane specificate în prima parte a art. 14 al legii respective;
- solicitantul a prezentat informații sau documente false pentru a reuși să se încadreze în categoria grupurilor de persoane care pot beneficia de asistență juridică calificată gratuită;

- pretențiile persoanei privind protecția sau restabilirea sa în drepturi sunt ilegale;
- persoana a beneficiat, anterior, de asistență juridică calificată gratuită pe marginea aceleiași probleme;
- persoana a făcut uz de toate mijloacele naționale de protecție juridică în cauza pentru care solicită asistență juridică calificată gratuită.

Mai mult, conform prevederilor art. 23 (Temei și procedura de sistare a asistenței juridice calificate gratuite), acordarea asistenței juridice calificate gratuite se sistează la decizia Centrului pentru acordarea asistenței juridice în cazul în care:

- solicitantul a depus informații false pentru a reuși să se încadreze în categoria de persoane care pot beneficia de asistență juridică calificată gratuită;
- circumstanțele sau temeiurile, în baza cărora persoana s-a încadrat în categoria de beneficiari, stabilite în art. 14 al prezentei legi, au încetat să mai existe;
- persoana beneficiază de serviciile unui alt avocat sau a angajat un alt reprezentat în cauza pentru care i-a fost desemnat un avocat sau reprezentant în conformitate cu prezenta lege;
- persoana a trecut toate căile de atac de nivel național pe cauza dată;
- persoana beneficiază de asistență juridică calificată gratuită, dar este anunțată în căutare într-o cauză penală;
- persoana beneficiază de asistență juridică calificată gratuită, dar este declarată dispărută sau decedată;

V. Mecanismul de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat

În conformitate cu prevederile art. 23, alin. 4, în cazul sistării acordării asistenței juridice calificate gratuite din cauza faptului că persoana a prezentat informații false cu scopul de a se încadra în categoria celor care pot beneficia de asistență juridică calificată gratuită, persoana căreia i s-a oferit asistența este obligată să ramburseze costurile efective.

3. Recomandări pentru instituirea mecanismului pentru asistența juridică gratuită parțial în Moldova

După analizarea cadrului legal actual din Moldova și prezentarea modelelor de asistență juridică din alte câteva state europene, expertul prezintă următoarele recomandări ce vizează mecanismul pentru asistența juridică gratuită parțial în Moldova:

3.1. Recomandări ce vizează modelul de asistență juridică gratuită parțial

Expertul sugerează ca mecanismul de asistență juridică gratuită parțial să fie integrat în sistemul actual fără ca acesta să fie restructurat total. Astfel, recomandările ulterioare urmăresc intervenția minimă în sistemul actual.

I. Plafonarea

Statele europene optează pentru diferite modele de evaluare a eligibilității financiare pentru asistența juridică. De regulă, indicele se calculează în baza venitului brut al solicitantului, a surselor și a bunurilor disponibile, inclusiv proprietăți imobile (Austria, Belgia, Croația, Finlanda, Germania, Letonia, Lituania, Spania, Suedia, Ucraina și Marea Britanie (Anglia și Țara Galilor)). Numărul membrilor de familie și veniturile soțului/soției sunt, adesea, incluse în calcul.

La ora actuală, Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat în Moldova, precum și regulamentele de aplicare, stabilesc un plafon al venitului pentru a putea beneficia de asistență juridică garantată de stat. Nivelul venitului în familie este calculat în baza numărului de membri. Pentru asistența juridică gratuită parțial se sugerează menținerea unui model similar.

În mod special, Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării asistenței juridice calificate garantate de stat (nr. 1016 din 1 septembrie 2008), ar trebui să stipuleze că asistența juridică gratuită parțial se acordă persoanelor ale căror venituri sunt peste pragul prevăzut pentru asistența juridică finanțată integral, dar sub pragul asistenței juridice gratuite parțial.

Plafonul pentru asistența juridică gratuită parțial ar putea fi stabilit la un nivel de plus 20-50% față de plafonul prevăzut pentru acordarea asistenței juridice finanțate integral. În mod special, dacă la ora actuală, pragul pentru acordarea asistenței juridice gratuite este de 2108 MDL înmulțit la fiecare membru al familiei, plafonul pentru asistența juridică gratuită parțial ar putea fi 2530 - 3162 MDL.

II. Contribuția beneficiarului de asistență juridică

Ar putea fi stabilită o sumă fixă a contribuției beneficiarului de asistență juridică gratuită parțial (calculată în baza costurilor medii ale procedurilor concrete pentru care se oferă asistența juridică) sau suma contribuției

poate fi flotantă și calculată în baza orelor dedicate asistenței juridice de către avocat (un anumit procent din taxele juridice efective care trebuie să fie plătit - modelul lituanian).

În opinia expertului, contribuția fixă este mai avantajoasă pentru beneficiarii de asistență juridică, întrucât, oferă mai multă claritate asupra costurilor asociate cazului pe care trebuie să și le asume. De asemenea, permite stabilirea unei sume exacte pentru efectuarea plății în avans - în cazul în care se optează pentru un asemenea model de recuperare a contribuției de la beneficiar.

III. Posibilitatea de evaluare a situației individuale

Expertul consideră că regulamentul ar trebui să prevadă posibilitatea unei evaluări individuale suplimentare și să permită CNJAGS (în cazuri excepționale) să acorde asistență juridică calificată, în ciuda faptului că veniturile unei persoane depășesc nivelul bunurilor stabilit pentru o persoană (familie). În mod special, se sugerează ca, în cazul în care situația financiară a persoanei depășește plafonul veniturilor personale stabilite de Guvern sau, în cazul în care CNJAGS adoptă o decizie de refuz pentru acordarea asistenței juridice calificate, solicitantul să aibă dreptul de a se adresa în scris către CNJAGS cu o cerere motivată pentru o evaluare suplimentară a situației sale individuale.

Situația individuală a solicitantului ar trebui să fie evaluată în funcție de nivelul de trai și situația financiară a acestuia, capacitatea solicitantului de a se reprezenta într-un mod eficient, costurile asistenței juridice, complexitatea dosarului pentru care se solicită asistența juridică calificată, poziția procesuală a solicitantului în dosar și eventualele consecințe negative pentru acesta, de asemenea, existența altor cauze pentru care se acordă asistența juridică.

În cazul în care CNJAGS ar considera că evaluarea unei situații individuale a indicat asupra necesității de a oferi asistență juridică finanțată integral/parțial, în cazuri excepționale, CNJAGS ar trebui să dispună de dreptul de a permite acordarea asistenței juridice calificate, în pofida faptului că situația financiară a persoanei depășește plafonul stabilit de Guvern. Drept urmare, excepțiile ar fi aplicate de la caz la caz și se va ține cont de situația specifică a unei persoane.

IV. Achitarea taxei pentru asistența juridică

S-ar putea opta pentru mai multe modele de colectare a contribuțiilor beneficiarilor de asistență juridică gratuită parțial.

Modelul I: CNJAGS achită onorariul avocatului și cere beneficiarului de asistență juridică să ramburseze partea care-i revine

Una dintre opțiuni pentru încasarea contribuției beneficiarului de asistență juridică gratuită parțial, este să se stabilească în decizia de acordare a asistenței obligația beneficiarului de asistență juridică gratuită parțial de a plăti contribuția personală. După ce asistența juridică este acordată și avocatul este plătit pentru servicii, beneficiarul asistenței juridice va primi o factură în care se va indica contribuția sa. În cazul în care plata nu

este efectuată în termen, asistența juridică poate fi suspendată sau retrasă, de asemenea, pot fi aplicate procedurile standard pentru executarea plăților.

Modelul II: Plata în avans

Conform unui alt model, după aprobarea deciziei de acordare a asistenței juridice gratuită parțial, beneficiarului i se poate solicita să achite în avans. Această plată în avans poate fi stabilită ca o sumă concretă, calculată pe baza costurilor preconizate pentru astfel de tipuri de dosare sau poate fi stabilită în funcție de veniturile beneficiarului de asistență juridică (a se vedea modelul Țărilor de Jos sau Belgia).

Se sugerează ca această plată în avans să fie achitată avocatului. Respectiv, avocatul nu își va începe activitatea până când nu a primit plata contribuției, decât dacă avocatul renunță la încasarea contribuțiilor sau acordă o întârziere la plată.

3.2. Acte normative prin care s-ar impune operarea amendamentelor sau care ar trebui să fie adoptate în vederea instituirii mecanismului pentru asistența juridică gratuită parțial în Moldova

Din perspective recomandărilor enumerate mai sus cu privire la instituirea unui mecanism pentru asistența juridică gratuită parțial, ar fi necesare anumite modificări în actele normative ale Republicii Moldova.

I. Modificări în Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat

Stabilirea plafonului pentru acordarea asistenței juridice ține de competența Guvernului. Prin urmare, art. 22 din Legea nr. 128/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, în care este prevăzută posibilitatea acordării asistenței juridice calificate gratuită parțial persoanelor ale căror venituri sunt mai mari decât pragul stabilit de Guvern pentru a beneficia de asistență juridică finanțată integral, ar trebui să fie modificat pentru a identifica că pragul pentru asistența juridică gratuită parțial este stabilit de Guvern:

Textul actual al articolului 22

Se acordă asistență juridică calificată și în cazul în care persoana al cărei venit este mai mare decât nivelul venitului stabilit de Guvern pentru a beneficia de asistență juridică în conformitate cu prezenta lege este capabilă să achite o parte din cheltuielile de asistență juridică. În acest caz, poate fi acordată asistență juridică calificată cu contribuția financiară a beneficiarului dacă această contribuție nu depășește posibilitățile lui financiare și materiale.

Modul și condițiile de acordare a asistenței juridice calificate gratuite parțial se stabilesc de Consiliul Național.

Textul revizuit sugerat al articolului 22

*Se acordă asistență juridică calificată și în cazul în care persoana al cărei venit este mai mare decât nivelul venitului stabilit de Guvern pentru a beneficia de asistență juridică **finanțată integral**, dar mai mic decât*

nivelul veniturilor stabilit pentru a beneficia de **asistență juridică gratuită parțial**. În acest caz, poate fi acordată asistență juridică calificată cu contribuția financiară a beneficiarului dacă această contribuție nu depășește posibilitățile lui financiare și materiale.

Modul și condițiile de acordare a asistenței juridice calificate gratuite parțial se stabilesc de Consiliul Național.

Ar putea fi necesare amendamente suplimentare pentru oricare recomandare enumerată în punctul 3.3 Sunt luate în calcul *recomandările ce vizează instituirea mecanismului pentru asistența juridică gratuită parțial* de mai jos.

II. Completarea Regulamentului privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării asistenței juridice calificate garantate de stat

Hotărârea cu privire la aprobarea Regulamentului privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării asistenței juridice calificate garantate de stat (nr. 1016 din 1 septembrie 2008) ar trebui să fie completată prin stabilirea unui prag pentru asistența juridică gratuită parțial.

În mod special, art. 1 al Regulamentului ar trebui să fie modificat în mod corespunzător, pentru a identifica nu doar limita pentru asistența juridică finanțată integral, dar și pentru asistența juridică gratuită parțial.

III. Adoptarea Hotărârii Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat cu privire la asistența juridică calificată gratuită parțial

Conform prevederilor Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat, procedura și condițiile pentru acordarea asistenței juridice calificate gratuite parțial se stabilesc de Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat. Prin urmare, ar trebui adoptată o asemenea hotărâre.

Se mai sugerează ca Hotărârea Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat cu privire la asistența juridică calificată gratuită parțial să includă următoarele prevederi:

- În cererea de asistență juridică secundară se va indica acordul solicitantului de a plăti costurile pentru asistența juridică calificată în cazul în care se stabilește că trebuie să achite o parte din cheltuieli. O asemenea prevedere va fi inclusă în hotărâre și se va regăsi în formularul de solicitare a asistenței juridice. În mod special, formatul cererii pentru asistență juridică ar trebui modificat, astfel încât să includă informații în cazul în care solicitantul este de acord să plătească o parte din taxele de asistență juridică în eventualitatea în care nivelul veniturilor sale va fi evaluat ca fiind peste pragul stabilit pentru asistența juridică finanțată integral, dar eligibil pentru asistență juridică gratuită parțial.
- Ar trebui să fie stabilită și procedura de plată a contribuției beneficiarului de asistență juridică. Dacă se optează pentru Modelul I de mai sus din secțiunea IV *Plata taxei pentru asistența juridică*, solicitantul va achita partea sa asumată din costul asistenței juridice calificate în baza notificării primite de la CNJAGS. Consiliul va informa solicitantul despre suma costurilor pentru asistența juridică secundară ce urmează a fi achitate, contul către care solicitantul trebuie să transfere banii și data

limită de achitare. Dacă se optează pentru Modelul II, în hotărâre ar trebui să se specifice cum și când se face plata în avans.

- Consecințele neachitării contribuției beneficiarului pentru asistența juridică. Dacă se optează pentru Modelul I de mai sus din secțiunea IV *Plata taxei pentru asistența juridică* și dacă solicitantul nu reușește să achite costurile pentru asistența juridică gratuită parțial, acestea vor trebui să fie recuperate în conformitate cu procedura stabilită prin Lege. În baza unei cereri motivate a solicitantului, CNJAGS ar trebui să poată lua o decizie cu privire la distribuirea costurilor asistenței juridice calificate, astfel încât plata să se efectueze în mai multe tranșe. Mai mult, neachitarea contribuției beneficiarului ar putea fi indicat drept temei pentru refuzul asistenței juridice în cauzele ulterioare. În mod special, dacă solicitantul a beneficiat de asistență juridică calificată gratuită parțial într-o altă cauză, dar nu a achitat costurile necesare sau partea sa de cheltuieli până la termenul stabilit, acordarea asistenței juridice calificate îi poate fi refuzată. Dacă se optează pentru Modelul II, avocatul ar trebui să dispună de dreptul de a nu-și începe activitatea până când nu a primit plata contribuției decât dacă avocatul renunță la încasarea contribuțiilor sau acordă o întârziere la plată.
- În cazul în care contribuția beneficiarului pentru asistența juridică se face în baza orelor dedicate de avocat (a se vedea secțiunea II *Contribuția beneficiarului de asistență juridică* de mai sus), dar nu este stabilită nicio sumă exactă, la cererea solicitantului de asistență juridică, pe site-ul CNJAGS ar trebui să fie accesibile informații despre costurile indicative.
- Regulamentul ar trebui să prevadă posibilitatea unei evaluări individuale suplimentare și să permită CNJAGS (în cazuri excepționale) să acorde asistență juridică calificată, în ciuda faptului că veniturile unei persoane depășesc nivelul bunurilor stabilit pentru o persoană (familie).

Este de remarcat faptul că dacă se optează pentru Modelul I din secțiunea *Plata în avans a taxei pentru asistența juridică*, iar plata în avans se face către un avocat, ar putea să fie necesară modificarea în consecință a Hotărârii privind aprobarea Regulamentului cu privire la mărimea și modul de remunerare a avocaților pentru acordarea asistenței juridice calificate garantate de stat (nr. 22 din 19 decembrie 2008).

Pe lângă aceasta, pentru informarea cetățenilor cu privire la posibilitățile de a beneficia de asistență juridică, precum și despre noul mecanism de asistență juridică gratuită parțial, ar trebui să se analizeze dacă ar fi benefică adoptarea unei Hotărâri a Ministerului Justiției cu privire la aprobarea metodologiei de informare a publicului despre asistența juridică garantată de stat. Un exemplu al unui instrument similar (un document lituanian) poate fi accesat aici:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C3ABE95795FC/SxqTlvWooV>

3.3. Recomandări ce vizează instituirea mecanismului pentru asistență juridică gratuită parțial

I. Recomandări ce vizează lista restricțiilor pentru acordarea asistenței juridice

Lista litigiilor neeligibile pentru asistența juridică

Întâi de toate, s-ar putea lua în considerare ce tipuri de litigii ar trebui clasificate drept neeligibile pentru asistența juridică. Spre exemplu, acestea ar putea fi:

- activități comerciale și impozitare (ca și în Letonia și Polonia);
- litigiile care au la bază revendicări ce vizează articole de lux (Letonia);
- litigii ce vizează compensarea prejudiciilor morale (Letonia, Lituania);
- dosarele care au la bază chestiuni simple, cum ar fi litigiile privind cererile de acordare a unui titlu juridic, ipotecarea unei proprietăți sau întocmirea actelor, cum ar fi o declarație fiscală, un testament, un contract prenupțial, inventarierea patrimoniului sau un act de donație (Suedia).

Optimizarea evaluării temeiniciei cazului

Așa cum s-a remarcat în timpul reuniunilor misiunii în teren, dar și în cadrul raportului anual al CNJAG, cu scopul de a elimina cazurile de abuz, pe de o parte, și de a facilita accesul grupurilor vulnerabile la sistemul de asistență juridică, pe de altă parte, ar trebui să fie optimizată procedura de aplicare a evaluării temeiniciei cererii atunci când se decide pe marginea unei cereri pentru asistență juridică. Acest aspect ar putea include următoarele măsuri:

- Includerea prevederii care stabilește că asistența juridică nu va fi acordată în cazul în care suma care urmează să fie cheltuită în acest scop este incomensurabil de mare în raport cu valoarea cererii (Letonia, Suedia și Marea Britanie (Anglia și Țara Galilor). În Lituania, această prevedere este formulată așa: „se stabilește că potențialele costuri ale asistenței juridice calificate ar depăși valoarea revendicărilor financiare ale solicitantului”)
- Se limitează asistența juridică în situațiile în care solicitantul cere compensarea prejudiciilor morale pentru lezarea onoarei sale, dar nu a suferit niciun fel de prejudicii materiale (Lituania).
- O dispoziție care să permită revocarea asistenței juridice garantate de stat în cazul în care solicitantul face abuz de asistența juridică garantată de stat, de drepturile sale materiale sau procesuale.
- Evaluarea viabilității procesului de reprezentare procesuală. Criteriile de viabilitate ar putea fi determinate prin solicitarea opiniei unui avocat public dacă pretențiile solicitantului nu sunt vădit nefondate; or, printr-o verificare dacă nu există o încălcare evidentă a procedurii (a expirat termenul pentru depunerea plângerii și nu s-a solicitat prelungirea acestuia, a expirat termenul de prescripție pentru depunerea plângerii, etc.). În această ordine de idei, atunci când decide dacă să acorde asistență juridică calificată, CNJAGS este în drept să solicite opinia avocatului public cu privire la existența temeiurilor pentru respingerea cererii, așa cum se specifică mai sus.

II. Recomandări privind asistența juridică în cauze multiple

Pot fi luate în considerare mai multe modele de abordare a situațiilor în care o persoană solicită asistență juridică în mai multe cauze. Este de menționat că regulile sugerate în cadrul modelelor ulterioare, ar trebui să fie stabilite fie prin lege, fie printr-o hotărâre de Guvern.

Modelul I: Acoperirea treptată a taxelor juridice în situația mai multor cauze de asistență juridică

Pentru a face față situațiilor în care o persoană beneficiază de asistență juridică în multiple cauze civile/administrative, se poate stabili o procedură care limitează procentul de acoperire al costului asistenței juridice (modelul Lituaniei). În mod particular, se poate stabili că pentru un beneficiar care are dreptul să beneficieze de asistență juridică calificată și pentru care se acordă deja asistență juridică calificată într-o cauză, statul acoperă un procent mai mic din costul acordării asistenței juridice calificate în cauzele ulterioare.

O atare limitare a asistenței juridice pentru cazurile ulterioare nu ar trebui să se aplice pentru asistența juridică necesară în cauzele penale (contravenționale).

Persoane care beneficiază de asistență juridică finanțată integral în cauze civile/administrative	Persoane care beneficiază de asistență juridică gratuită parțial în cauze civile/administrative
Primul caz: Asistența juridică finanțată de stat în proporție de 100%	Primul caz: Asistența juridică finanțată de stat în proporție de 50%
Cazuri secundare și ulterioare: Asistența juridică finanțată de stat în proporție de 25-50% Solicitantul acoperă 50-75% din costul asistenței juridice	Cazuri secundare și ulterioare: Asistența juridică finanțată de stat în proporție de 15-30% Solicitantul acoperă 70-85% din costul asistenței juridice

Modelul II: limitarea numărului de cauze în care se poate oferi asistența juridică

Se poate stabili prin lege că, în decurs de un an, un solicitant are dreptul să beneficieze de asistență juridică finanțată de stat doar într-un anumit număr de cauze (modelul ucrainean). Respectiv, o persoană ar putea primi asistență juridică, de exemplu, în 5 cazuri pe an (numărul ar putea fi mai mic sau mai mare dacă se consideră mai adecvat). În cazul în care o persoană consideră că este nevoie de asistență juridică în mai multe cauze, aceasta va fi obligată să depună o cerere motivată la CNJAGS; totuși, acest lucru va fi aprobat numai în cazuri excepționale. O atare limitare a asistenței juridice pentru cazurile ulterioare nu ar trebui să se aplice pentru asistența juridică necesară în cauzele penale (contravenționale).

Modelul III: o contribuție mică a beneficiarului de asistență juridică

Pentru a face față situației în care unii se judecă folosind resursele statului, s-ar putea, de asemenea, de a stabili că persoanele care solicită asistență juridică ar trebui să achite o contribuție simbolică nerambursabilă (5-20 EUR). O asemenea contribuție ar putea fi solicitată începând de la prima sau de la a doua cerere pentru acordarea asistenței juridice. În general, în Europa sunt permise contribuțiile financiare ale beneficiarilor de asistență juridică, cu condiția ca acestea să nu fie arbitrare și nerezonabile, iar solicitantul să aibă suficiente mijloace de plată.

III. Recomandări cu privire la recuperarea costului asistenței juridice

Recuperarea în cauze penale

Mai multe state europene stabilesc recuperarea costurilor de asistență juridică de la o persoană condamnată. O astfel de posibilitate a fost confirmată, inclusiv de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a recunoscut că rambursarea de către o persoană condamnată a onorariilor și a taxelor avocaților care oferă asistență juridică este în conformitate cu art. 6 (*Croissant împotriva Germaniei* (1992)).

Se sugerează că după ce învinuitul a fost găsit vinovat, la pronunțarea sentinței și având în vedere situația financiară a condamnatului, instanța de judecată ar trebui să aibă posibilitatea (dar nu și obligația; o anumită marjă de apreciere trebuie să o aibă instanța), de a decide asupra recuperării de la condamnat a costurilor aferente asistenței juridice garantate de stat (Lituania, Țările de Jos). Ar trebui să fie prevăzute excepții pentru cazurile în care suspectul sau acuzatul este minor sau cu dizabilități fizice care îi limitează capacitatea de a participa la procedură fără un avocat.

Recuperarea în cauze civile

De regulă, în cazul proceselor de judecată civile, costurile asistenței juridice sunt recuperate de la partea care a pierdut procesul (Lituania, Estonia, etc.). Așa cum s-a remarcat în cadrul întrunirilor misiunii în teren, această posibilitate este deja prevăzută și aplicată în Moldova.

În cauze administrative

În cazul în care hotărârea a fost pronunțată în favoarea unei părți în proces care a beneficiat de asistență juridică garantată de stat, instanța de judecată ar trebui să aibă dreptul de a decide asupra rambursării cheltuielilor respective.

Recuperare ca urmare a schimbării situației beneficiarului de asistență juridică

Dacă un beneficiar a observat o îmbunătățire a situației sale financiare, este firesc să se anticipeze recuperarea costurilor suportate pentru asistența juridică garantată de stat. Asemenea prevederi există, spre exemplu, în Belgia, Franța, Estonia.

În mai multe state europene, beneficiarilor li se poate cere să ramburseze costurile de asistență juridică în anumite circumstanțe, de exemplu, atunci când dobândesc bani sau bunuri ca urmare a soluționării unui litigiu pentru care s-a acordat asistență juridică (Bosnia și Herțegovina, Franța, Letonia, Muntenegru și Regatul Unit (Anglia, Țara Galilor și Scoția)). În Austria, instanța poate dispune rambursarea costurilor asistenței juridice în termen de trei ani de la încheierea procesului. Asta în cazul în care această plată poate fi efectuată fără a genera un impact negativ asupra „standardului modest de viață” al beneficiarului de asistență juridică.³³

În cazul în care acordarea asistenței juridice calificate a fost retrasă

În cazul în care se decide revocarea asistenței juridice (din cauza unor declarații false, fraudă, schimbare a situației financiare etc.), costurile asistenței juridice ar trebui rambursate statului.

Consiliul Europei sugerează statelor membre să ia în considerare posibilitatea de revocare a asistenței juridice și de a solicita beneficiarului să ramburseze costurile asistenței juridice, dacă se constată că aceasta a fost acordată în baza informațiilor false furnizate de către beneficiar.³⁴ Această posibilitate este aplicată la scară

³³Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind eficiența și eficacitatea schemelor de asistență juridică în domeniile dreptului civil și administrativ (2021) și Raportul explicativ. <https://rm.coe.int/guidelines-of-the-committee-of-ministers-of-the-council-of-europe-on-t/1680a39918>

³⁴Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind eficiența și eficacitatea schemelor de asistență juridică în domeniile dreptului civil și administrativ (2021) și Raportul explicativ. <https://rm.coe.int/guidelines-of-the-committee-of-ministers-of-the-council-of-europe-on-t/1680a39918>

largă în Europa. Spre exemplu, în Belgia, statul poate cere rambursarea în cazul în care solicitantul a beneficiat de asistență juridică pe bază de declarații false sau fraudă. Practici similare se aplică în Franța Țările de Jos, Marea Britanie (Anglia și Țara Galilor).³⁵

Recuperarea în cazul în care există asigurare pentru cheltuieli judiciare

Deși, pentru moment, aceasta nu pare să fie o problemă pentru Republica Moldova, este recomandabil să se stabilească ca persoanele care sunt sau ar fi trebuit să fie asigurate în materie de protecție juridică, nu au dreptul la asistență juridică (Franța, Suedia).

Dacă asistența juridică calificată este acordată unei persoane cu dreptul la beneficii de asigurare pentru protecție juridică, care, conform contractului de asigurare, sunt achitate după efectuarea cheltuielilor, atunci, costul asistenței juridice calificate trebuie să fie rambursat în bugetul de stat. În mod normal, costul rambursat al asistenței juridice calificate nu trebuie să depășească cuantumul plății de asigurare pentru cheltuielile judiciare.

Recomandări generale

Din considerentul complexității și al specificului problemei recuperării cheltuielilor pentru asistenței juridică, ar putea fi utilă adoptarea unei hotărâri separate a MJ, prin care se aprobă regulile de calculare și recuperare a costurilor asistenței juridice calificate garantate de stat. Într-un asemenea document se pot clarifica anumite întrebări precum ceea ce este inclus în costurile de asistență juridică (de exemplu, onorariile avocatului, taxa de timbru și alte costuri asociate procesului de judecată, costuri de interpretare/traducere, costuri aferente asistenței juridice calificate, cum ar fi costurile de transport etc.); se stabilește modul și momentul în care CNJAGS calculează costurile asistenței juridice care ar trebui recuperate în bugetul de stat; se reglementează modul în care ar trebui să fie calculată și achitată contribuția beneficiarului de asistență juridică, în cazul asistenței juridice gratuită parțial; se stabilesc reguli de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică în cazul în care se constată că beneficiarul are asigurare pentru cheltuieli judiciare, etc.

Un exemplu ar putea fi Hotărârea Republicii Lituania, disponibilă la următoarea adresă:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/42a710700f9911ebb74de75171d26d52>

IV. Recomandări privind instituirea unui sistem IT care să permită verificarea veniturilor solicitantului de asistență juridică

Trebuie de remarcat faptul că Raportul anual al CNJAGS³⁶ prevede că tehnologizarea serviciilor de asistență juridică garantată de stat este un obiectiv strategic. În ceea ce privește asistența juridică, ar putea fi dezvoltate mai multe soluții IT. În acest context, ar fi util să existe o soluție tehnică care să permită CNJAGS să verifice

³⁵Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind eficiența și eficacitatea schemelor de asistență juridică în domeniile dreptului civil și administrativ (2021) și Raportul explicativ. <https://rm.coe.int/guidelines-of-the-committee-of-ministers-of-the-council-of-europe-on-t/1680a39918>

³⁶ https://cnajgs.md/uploads/asset/file/ro/1671/Raportul_anual_de_activitate_pentru_anul_2021.pdf

dacă evaluarea resurselor unui solicitant de asistență juridică este efectuată. CNJAGS ar trebui să aibă posibilitatea să verifice datele personale ale clientului în registrul local de evidență a populației, de asemenea, să verifice bunurile și veniturile solicitantului împreună cu instituțiile fiscale.

V. Alte recomandări identificate în urma examinării bunelor practici din alte state

Expertul sugerează reexaminarea caracterului adecvat al actualului model de evaluare a resurselor. În mod special, atunci când este evaluată situația financiară a unui solicitant de asistență juridică, serviciul este oferit în cazul în care venitul lunar al familiei nu depășește suma de 2108 MDL înmulțit la fiecare membru de familie.

Asta, în condițiile în care, în majoritatea țărilor se ia în calcul numărul persoanelor care sunt la întreținerea solicitantului, iar suma considerată minimă pentru o persoană nu se înmulțește la numărul persoanelor aflate la întreținere, dar se adaugă un anumit procent. În opinia expertului, situația actuală este cel puțin într-o oarecare măsură prejudicioasă pentru persoanele care trăiesc singure (adesea mai vulnerabile decât cele care trăiesc în cadrul unei familii). Întrucât anumite costuri de trai rămân constante (sau fără diferențe majore), atât pentru persoanele singure, cât și pentru cele care formează o familie, ar trebui să se examineze dacă nu ar fi mai adecvată majorarea pragului de venituri financiare pentru un solicitant la care să se adauge un anumit procentaj pentru fiecare membru al familiei.